МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ

Кафедра бізнес - адміністрування і менеджменту зовнішньоекономічної діяльності

Кваліфікаційна робота магістра

на тему: «Шляхи розбудови та покращення економічного становище України після воєнний період»

Виконав : студент 2 курсу, групи 8.0731-ба-з
спеціальності 073 Менеджмент
освітньої програми Бізнес-адміністрування
Плахотник Д. О.
Керівник :викладач кафедри бізнес-адміністрування і менеджменту зовнішньоекономічної діяльності, д.філос., PhD.
Магомедова Т.М.
Рецензент : завідувач кафедри бізнес-адміністрування і менеджменту зовнішньоекономічної діяльності, доктор наук з державного управління, професор
Бікулов Д. Т.

Запоріжжя – 2022

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет менеджменту
Кафедра бізнес-адміністрування і менеджменту зовнішньоекономічної діяльності
Освітньо-кваліфікаційний рівень магістр
Спеціальність 073 Менеджмент
Освітня програма Бізнес-адміністрування

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри _____
Д.Т. Бікулов
«____» _____2022 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА

Плахотник Дарина Олегівна

1. Тема роботи «Шляхи розбудови та покращення економічного становище України після воєнний період»
керівник роботи: Магомедова Т.М., викладач кафедри бізнес-адміністрування і менеджменту зовнішньоекономічної діяльності, д.філос., PhD.

затверджені наказом ЗНУ від 25.05.2022 року № 583-с

2. Строк подання студентом роботи 23.11.2022 р.

3. Вихідні дані до роботи навчальні посібники, монографії, періодичні та аналітичні вітчизняні та зарубіжні матеріали, фінансова звітність підприємства, інтернет ресурси

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)
1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ПЕРЕДУМОВА ПОКРАЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО СТАНОВИЩЕ УКРАЇНИ

2. ШЛЯХИ РОЗБУДОВИ ТА ПОКРАЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО СТАНОВИЩЕ УКРАЇНИ У ПІСЛЯ ВОЄННИЙ ПЕРІОД

3 ШЛЯХИ РОЗБУДОВИ ТА ПОКРАЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО СТАНОВИЩЕ УКРАЇНИ У ПІСЛЯ ВОЄННИЙ ПЕРІОД: РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)
16 таблиць
18 рисунків

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Магомедова Т.М.		
2	Магомедова Т.М.		
3	Магомедова Т.М.		

7. Дата видачі завдання 26.05.2022 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Затвердження теми кваліфікаційної роботи у наукового керівника.	20.05.2022	
2.	Затвердження змісту роботи.	28.05.2022	
3.	Огляд літератури за темою кваліфікаційної роботи.	01.06.22-16.06.22	
4.	Розробка чернетки І розділу кваліфікаційної роботи.	17.06.22-23.06.22	
5.	Написання І розділу кваліфікаційної роботи.	24.06.22-27.06.22	
6.	Збір розрахунково-аналітичного матеріалу за темою.	28.06.22-25.07.22	
7.	Розробка чернетки ІІ розділу кваліфікаційної роботи.	26.07.22-29.08.22	
8.	Написання ІІ розділу кваліфікаційної роботи.	30.08.22-06.09.22	
9.	Розробка чернетки ІІІ розділу кваліфікаційної роботи.	07.09.22-14.09.22	
10.	Написання ІІІ розділу кваліфікаційної роботи.	15.09.22-29.10.22	
11.	Оформлення кваліфікаційної роботи згідно вимог.	30.10.22-02.11.22	
12.	Попередній захист кваліфікаційної роботи.	09.11.2022	
13.	Проходження нормоконтролю.	09.11.22-22.11.22	
14.	Подання кваліфікаційної роботи на кафедру.	23.11.2022	
15.	Захист кваліфікаційної роботи.	грудень 2022	

Студент _____ Д. О. Плахотник
(підпис) (ініціали та прізвище)

Керівник роботи _____ Т. М. Магомедова
(підпис) (ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено
Нормоконтролер _____ Т. В. Довгополова
(підпис) (ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота магістра: 63 с., 24 рис., 18 табл., 50 джерел.

Предмет дослідження: сукупність теоретичних та практичних аспектів комплексної оцінки інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств Запорізького регіону.

Об’єкт дослідження: інноваційна діяльність підприємств Запорізького регіону при залученні інвестиційних ресурсів.

Мета роботи – розробити комплексну методику оцінки ефективності інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств Запорізького регіону та сформулювати основні напрями активізації реалізації інноваційних проектів у діяльність вітчизняних підприємств.

Методи досліджень - описовий, порівняльний, статистичний аналіз, включаючи рейтинговий.

Під час написання роботи було досліджено теоретичні основи інвестиційної та інноваційної діяльності, визначені класифікаційні ознаки інновацій, а також – стандартні показники для оцінки інноваційно-інвестиційної діяльності; проведений аналіз розвитку інноваційно-інвестиційної активності. Проаналізовано умови та фактори, що гальмують впровадження інновацій в діяльність сучасних підприємств України та Запорізького регіону зокрема. На основі застосування сучасних математичних методів проведено аналіз та визначено основні напрями ефективної інноваційно-інвестиційної політики в сільському господарстві в розрізі районів Запорізької області, наведена оцінка ефективності інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств Запорізької області.

РОЗВИТОК, ІННОВАЦІЇ, ІНВЕСТИЦІЇ, ЕФЕКТИВНІСТЬ, ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ

ABSTRACT

Master's thesis: 63 pages, 24 figures, 18 tables, 50 sources.

The subject of the research: a set of theoretical and practical aspects of a comprehensive assessment of the innovative investment activity of enterprises of the Zaporizhzhia region.

The object of the study: innovative activity of enterprises of the Zaporizhzhia region when attracting investment resources.

The purpose of the work is to develop a comprehensive methodology for evaluating the effectiveness of innovation and investment activities of enterprises of the Zaporizhzhia region and to formulate the main directions of activation of the implementation of innovative projects in the activities of domestic enterprises.

Research methods are descriptive, comparative, statistical analysis, including rating.

During the writing of the work, the theoretical foundations of investment and innovation activity were researched, classification features of innovation were determined, as well as standard indicators for evaluating innovation and investment activity; an analysis of the development of innovation and investment activity was carried out. The conditions and factors inhibiting the introduction of innovations in the activities of modern enterprises of Ukraine and the Zaporizhzhia region in particular have been analyzed. Based on the application of modern mathematical methods, an analysis was carried out and the main directions of an effective innovation and investment policy in agriculture were determined across the districts of the Zaporizhia region, and an assessment of the effectiveness of the innovation and investment activities of enterprises of the Zaporizhia region was given.

DEVELOPMENT, INNOVATIONS, INVESTMENTS, EFFICIENCY, INNOVATION AND INVESTMENT ACTIVITIES

ЗМІСТ

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА…….2
РЕФЕРАТ ..... **Ошибка! Закладка не определена.**
ABSTRACT ..... **Ошибка! Закладка не определена.**
ВСТУП ..... **Ошибка! Закладка не определена.**
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ПЕРЕДУМОВА ПОКРАЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО СТАНОВИЩЕ УКРАЇНИ ……..…….10
1.1 Інвестиції, інвестиційна діяльність та основні характеристики ……..10
1.2 Показники розвитку підприємства …….……...16
1.3 Вплив інвестиційної діяльності на показники розвитку підприємства ..20
РОЗДІЛ 2 ШЛЯХИ РОЗБУДОВИ ТА ПОКРАЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО СТАНОВИЩЕ УКРАЇНИ У ПІСЛЯ ВОЄННИЙ ПЕРІОД …….23
2.1 Інвестиційне середовище як шлях покращення економічного становища України ……..23
2.2 Роль держави у регулюванні аграрного ринку 25
РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ РОЗБУДОВИ ТА ПОКРАЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО СТАНОВИЩЕ УКРАЇНИ У ПІСЛЯ ВОЄННИЙ ПЕРІОД: РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ …….36
3.1 Оцінка інвестиційної привабливості районів Запорізької області …..36
3.2 Застосування рейтингового аналізу у формування ефективної інвестиційної політики розбудови та покращення економічного становища України
…….**Ошибка! Закладка не определена.**
3.3 Шляхи покращення економічного становище України після воєнний період ……....53
ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ 59

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ 61

ВСТУП

На даний час один з основних чинники розвитку підприємства та збереження (або покращення) позицій в ринок є його конкуренцією.Для постійного підвищення рівня для своєї конкуренції фірма повинна періодично оновлювати асортименту, покращувати якість своєї продукції, впроваджувати інновації тощо

Проблема полягає у визначенні пріоритетів розвитку підприємства, виявлення інновацій, що сприяють розвитку підприємства. Після визначення пріоритетів має визначати обсяг інвестицій, ресурси фінансування реалізації нових напрямів.

Важливо визначити, в якому напрямку доцільна діяльність компанії інвестувати, визначити очікуваний результат інвестування діяльність, яка впливає на результати діяльності підприємства.

ЦІ обставини характеризують важливість обраної теми дослідження. Метою дослідження є виявлення взаємозв'язку між інвестиц діяльність і розвиток і покращенням економічного становища України.

Заявлена мета передбачає необхідність узгодженості вирішення таких завдань:

- узагальнення теоретичних основ розвитку інвестування;

- аналіз впливу інвестицій на розвиток країни;

- удосконалення інструменту вибору напряму інвестування, яка вплине на розвиток економічного становище України після воєнний період.

Об'єкт дослідження - інвестиційна діяльність.

Об’єктом дослідження є виявлення взаємозв’язку між інвестиційна діяльність і розвиток підприємництва.

Методи дослідження включають вивчення та узагальнення теорії, системний підхід до аналізу та оцінки впливу зовнішніх і внутрішніх факторів середовище, аналіз підприємства.

Розвиток проблеми та теоретичні аспекти дослідження інвестиційної діяльності, оцінка її ефективності та розвиток підприємства розглянуто в роботах Богатирьова І. О., Віленського П. Л., Іванова Є. А., Пелимської І. С., Кузнєцова З. Н., Кельчевська Н. Р., Сироткіна С. А., Філонова А. В. та ін., вітчизняні та зарубіжні автори. Аналіз літератури свідчить, що відсутня методологія визначення мети розвитку підприємства на основі вибору показник розвитку підприємства, для покращення якого розробляється інвестиційний проект.

Наукова новизна дослідження полягає в пропозиції на основі передпроектного аналізу інвестиційної діяльності підприємства, комплексний аналіз діяльності компанії, включаючи оцінку впливу, зовнішні та внутрішні фактори, аналіз показників діяльності підприємства, розрахунок показників ефективності.

Практичне значення дослідження полягає в засвоєнні інструменту передпроектний аналіз на прикладі діяльності промислового підприємства і прогнозна оцінка ефективності запропонованого інвестиційного проекту, спрямовані на досягнення цільового значення обраного показника.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що результати дослідження, висновки і пропозиції кваліфікаційної роботи можуть бути використані для підвищення ефективності управління діяльністю підприємства і вдосконалення практики шляху розбудови та покращення економічного становище України після воєнний період.

Структура та обсяг роботи. Кваіфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків і рекомендацій, переліку посилань та додатків. Загальний обсяг роботи – 65 сторінок, перелік посилань вкл. ючає 50 найменувань.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ПЕРЕДУМОВА ПОКРАЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО СТАНОВИЩЕ УКРАЇНИ

1.1 Інвестиції, інвестиційна діяльність та основні характеристики

Важливим елементом економіки є інвестиційна діяльність кожен рівень розвитку. Інвестиції в розвиток і зростання виробництва показники галузі відіграють роль поштовху для підвищення рівня життя та економічне зростання країни, регіон Інвестиційний клімат в країна демонструє свою привабливість для капіталу, місцевих і іноземні.

Поняття інвестиційної діяльності базується на наступному елементи: інвестиція, інвестор, реципієнт, критерії ефективності інвестиційна діяльність тощо Створити ідею для інвестиційної діяльності доцільно здійснити узагальнення основні поняття.

Щоб створити уявлення про інвестиційної діяльності доцільно здійснити узагальнення основні поняття.

Наведено визначення інвестицій в економічній літературі рядом дослідників (табл. 1.1).

Таким чином, при всій різноманітності підходів до визначення інвестицій існує значна кількість. Загальною для всіх авторів інвестиції є концепція інвестицій як інвестицій. Таким чином, під інвестиціями слід розуміти гроші, цінні папери, інше майно, у тому числі майнові права, інші права, які вони мають грошова вартість, вкладена в підприємницькі та інші об'єкти діяльність з метою отримання прибутку та досягнення інших благ та ефектів.

Таблиця 1.1 – Визначення категорії «інвестиції» [1-11]

Зміст	Автор
Інвестиції - розміщення капіталу з метою отримання прибутку	Ендовіцький А. [2]
Інвестиції - грошові кошти, цінні папери, інше майно з грошовою оцінкою та вкладених в об’єкти підприємницька та інша діяльності	Карбовського В. [12]
Інвестиції - група витрат, реалізованих у формі довгострокового періоду капітальні вкладення в промисловість, сільське господарство, транспорт і інші сектори економіки	Довбня Н. [1]
Інвестиція - вкладення капіталу в бізнес шляхом покупки цінних паперів або безпосередньо на підприємство для отримання додатковий прибуток або вплив на справи підприємства, компанії	Юзвович Л.[3]
Інвестиції (капітальні вкладення) - сукупність витрат матеріальних, трудових і грошових ресурсів, спрямованих на розширене відтворення основних фондів усіх галузей народного господарства;	Дудик М.
Інвестиції - вкладення в акції, облігації, інші цінні папери, банківські вклади, активи інших підприємств	Рябова Є. [5]
Інвестиції - вкладення у створення нового або заміну зношеного засобу, виготовлений капітал, людський чи природний	Лукас Ю. [6]
Інвестиції - кошти , цільові банківські вклади, паї, акції, інші цінні папери, технології, машини, устаткування, патенти, ліцензії, ноу-хау, будь-яке інше майно чи майнові права, інтелектуальні цінності, вкладені в об'єкти підприємницького й іншого видів діяльності з метою одержання економічного ефекту (прибутку), досягнення позитивного соціального чи економічного ефекту;	Момонов А.
Інвестиції - довгострокові вкладення приватного чи державного капіталу, майнових чи інтелектуальних цінностей у різні галузі національної (внутрішні інвестиції) або закордонної (закордонні інвестиції) економіки з метою одержання прибутку [2];	
Інвестиції - фінансові та матеріальні ресурси, вкладені інвестором в різних об'єктах діяльності, а також прав, переданих на власності та інтелектуальної власності на користь прибутку (доходу) або досягнення соціального ефекту, якщо не вилучено виведені з обігу або не обмежені до обігу відповідно до законодавства.	Міцкевича Е. [7]

Інші автори визначають, інвестиції – це обов’язковий та необхідний елемент, джерело інноваційної діяльності. Разом з цим зустрічаються інвестиції, напрям діяльності яких не є інноваційним, що згодом деформує та руйнує структуру національної економіки, гальмує та консервує її, так як розвиток жодної системи не може відбуватися на основі застарілого технологічного устрою. Без інноваційного напрямку інвестицій не зможе відбутися якісно-кількісне економічне зростання країни. Інноваційна діяльність є сьогодні однією з найважливіших умов для створення конкурентоспроможних товарів, а також послуг як основного чинника зростання економіки [1, с. 269].

Термін „інвестиції” в Україні одержав широке поширення після початку ринкових реформ. Це більш широке поняття, чим раніше уживане в СРСР поняття "капітальні вкладення". Якщо прив'язувати їх до капітальних вкладень, то можна затверджувати, що інвестиції - це валові капітальні вкладення з додаванням до них середньорічних витрат оборотного капіталу суб'єкта, що хазяює, вкладення в цінні папери, вкладення, зв'язані з титулом власника, що забезпечують при цьому одержання доходу. [6]

Інвестор – фізична або юридична особа, яка здійснює інвестиції коштів, капіталу в інвестиційних проектах з певним ступенем ризику без повернення, для подальшого прибутку. У літературі під одержувачем інвестицій розумівся законний або фізична особа, яка є одержувачем інвестиційних ресурсів.

Термін „інвестиції” (від лат. означає „вкладати”) має декілька зна-чень - це довгострокові вкладення капіталу в галузі економіки на внутріш-ньому ринку чи за межами держави. Розрізняють фінансові (купівля цінних паперів) і реальні інвестиції (вкладення капіталу в промисловість, сільське господарство, будівництво та ін.).[22]

Об'єкт інвестування – це конкретна матеріальна складова, нематеріальні, фінансові активи підприємства, в які вони інвестують отримані інвестиційні ресурси.

Зазначимо, що згідно Закону [5] виділяють два види суб’єктів інвестиційної діяльності (інвестори та учасники), так як мета в них однакова – це досягнення корисного ефекту. Види суб’єктів інвестиційної діяльності згідно статті 5 Закону України [5] наведені у табл. 1.1.

Інвестиційні засоби [10] – це група фінансово-економічних об’єктів, що забезпечують проходження інвестицій ресурсів від інвестора до одержувача інвестицій. Перехід супроводжується визначення та юридичне закріплення прав та обов'язків учасників інвестиційний процес (як по відношенню один до одного, так і до третьої особи), в яких цілі та інтереси учасників. Ось конкретні приклади інвестиційних механізмів акції та облігації, кредити та позики, частки статутного капіталу тощо.

Таблиця 1.1 – Відмінності та схожі риси між видами суб’єктів інвестиційної діяльності

Суб’єкти інвестиційної діяльності	
Інвестори	Учасники
беруть участь у процесі інвестиційної діяльності	
- фізичні особи України та інших держав; - юридичні особи України та інших держав; - органи державної влади.	
-вкладники; - покупці; - кредитори; - учасники інвестиційної діяльності	
- ризикує власними, позичковими і залученими цінностями.	- є виконавцем тобто посередником, діє на підставі, за дорученням інвестора.

Складено автором згідно [5]

Коли суб’єктом інвестиційної діяльності виступає інвестор, то ризик буде пов’язаний з власними коштами, а за умови, коли суб’єкт інвестиційної діяльності – це учасник, то його втрати будуть дорівнювати недотриманому відсотку, комісії чи іншому виду винагороди, інвестор і є учасник інвестиційного процесу, а учасник не завжди є інвестор [11].

У таблиці 1.2 представлені інтерпретації визначень інвестицій заходи, сформульовані авторами в науковій літературі. Інвестиційна діяльність включає поняття інвестицій, і це певні дії щодо них.

Таким чином Інвестиційна діяльність - це діяльність організації (інвестора), що передбачає інвестиції в сферу, визначену аналізом, поділ, виробництво тощо, внаслідок чого підприємство (інвестор) буде отримувати дохід, повертатися та досягати інших запланованих результатів.

Таблиця 1.2 – Зміст категорії «інвестиційна діяльність»

Зміст	Автор
Інвестиційна діяльність - вкладення коштів, інвестиція; загальна інвестиційна діяльність грошових коштів та інше цінності в проектах, а також забезпечення повернення інвестицій	Нуждін І. [11]
Інвестиційна діяльність - практичні дії щодо інвестування капіталу в різних сферах бізнес	Болотін А.[12]
Інвестиційна діяльність - інвестування та впровадження практичні дії на користь і досягнення інших благотворний ефект	Хаджиєв М. [4]
Інвестиційна діяльність - загальна інвестиційна діяльність гроші та інші цінності для проектів, а також страхування повернення інвестицій	Васильєв О. [13]
Інвестиційна діяльність - вкладення інвестицій і сукупність практичних дій по реалізації інвестицій;	Горбань Я.
Інвестиційна діяльність - процеси вкладення інвестицій, а також сукупність практичних дій, по реалізації інвестицій. Процес вкладення інвестицій у даному випадку підводиться під поняття „інвестування”. Інвестиційна діяльність реалізується на ринку інвестицій, хоча сам ринок інвестицій включає ще ринок капітальних вкладень у відтворення основних фондів, ринок нерухомості, ринок цінних паперів, ринок інтелектуальних прав і власності, ринок інвестиційних проектів.	

Кожне підприємство так чи інакше пов'язане з інвестиціями діяльністю прийняттям інвестиційних рішень та їх оцінка ефективність ускладнюється різними факторами:

- вид інвестування;
- вартість інвестиційного проекту;
- обмеженість фінансових ресурсів, доступних для інвестування;
- ризик, пов'язаний з прийняттям рішення.

Можна виділити кілька основних напрямків інвестування діяльність підприємства [18]:

- оновлення та розвиток матеріально-технічної бази;
- збільшення обсягів виробничої діяльності;
- розвиток нових видів діяльності.

Законом України “Про інвестиційну діяльність” інвестиції визначаються як усі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об’єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої утворюється прибуток (доход) або досягається соціальний ефект [8]. У відповідності із Законом до майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються у підприємницьку діяльність відносяться ті, що наведені на рис 1.1:

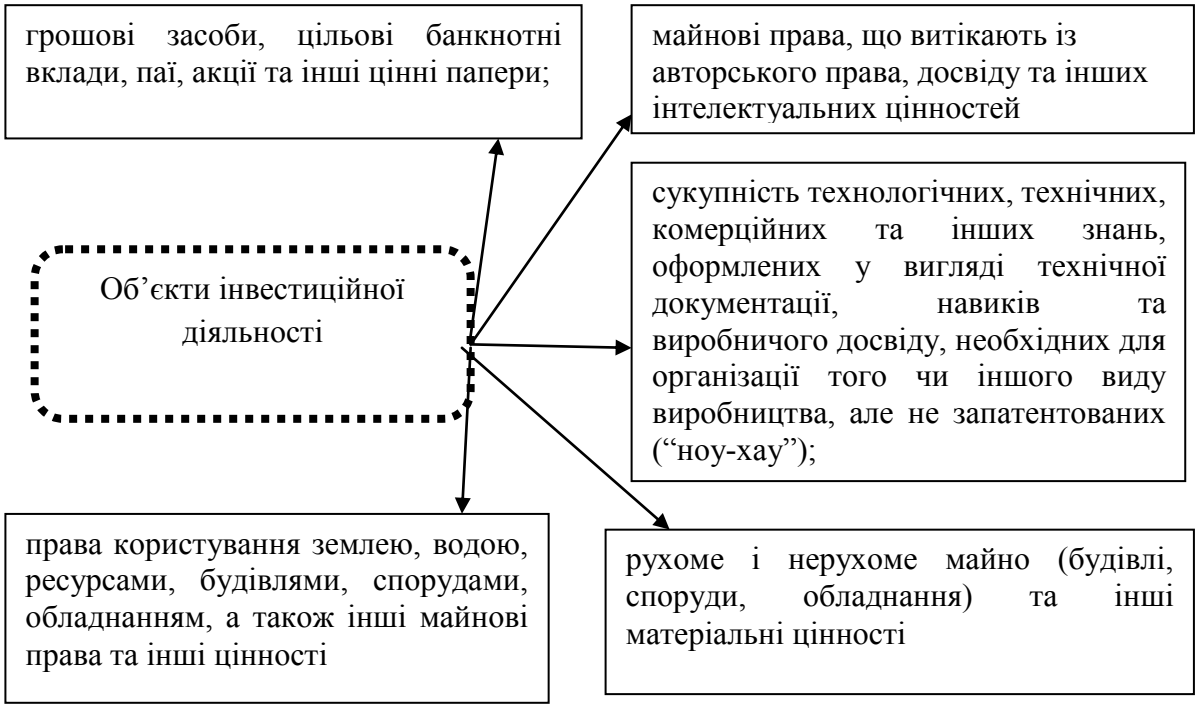

Рис. 1.1 - Об’єкти інвестиційної діяльності

Інвестування - головний важіль розвитку економіки України, база для використання інших важелів і форм, а саме, грошей, фінансів, прибутку. Інвестиції при цьому виражають різні видів майнових і інтелектуальних

цінностей, при використанні яких забезпечується одержання прибутку чи корисного ефекту, наприклад, соціального ефекту.

Всі напрямки, так чи інакше, пов'язані з певним ймовірність ризику. Наприклад, з моменту освоєння нових видів діяльності безпосередньо пов’язані з нестабільністю ринку та необхідністю фіналу виготовленого продукту, то існує дуже значний ризик для інвестора, оскільки для цього потрібен ретельно складений бізнес-план нового типу діяльності.

Для того щоб інвестор прийняв рішення інвестувати в об'єкт, він повинен гарантувати, що вкладені кошти окупляться, по-перше, і, по-друге, що прибуток, який він отримає від інвестицій, достатньою для компенсації тимчасової перерви запланованого використання під інвестування коштів, а також ризик неповернення своїх коштів.

1.2 Показники розвитку підприємства

Відповідно до діючого законодавства інвестори самостійно визначають обсяги і напрямки інвестування. За Законом України „Про інвестиційну діяльність” інвестору як власнику належать права володіння, користування і розпорядження об'єктами й іншими результатами інвестицій. Він вправі робити будь-як дії з об'єктом інвестицій, що не суперечать законам і іншим правовим актам і не порушують права й охоронювані законом інтереси інших осіб.

Об'єкти інвестиційної діяльності можуть розрізнятися по:

- масштабам освоєння інвестицій: глобальні, великомасштабні, регіональні, локальні;
- спрямованості: комерційна, соціальна; міжнародні інтереси;
- характеру і змісту інвестиційного циклу;
- характеру і ступеню участі країни й інших країн;
- ефективності використання вкладених коштів.

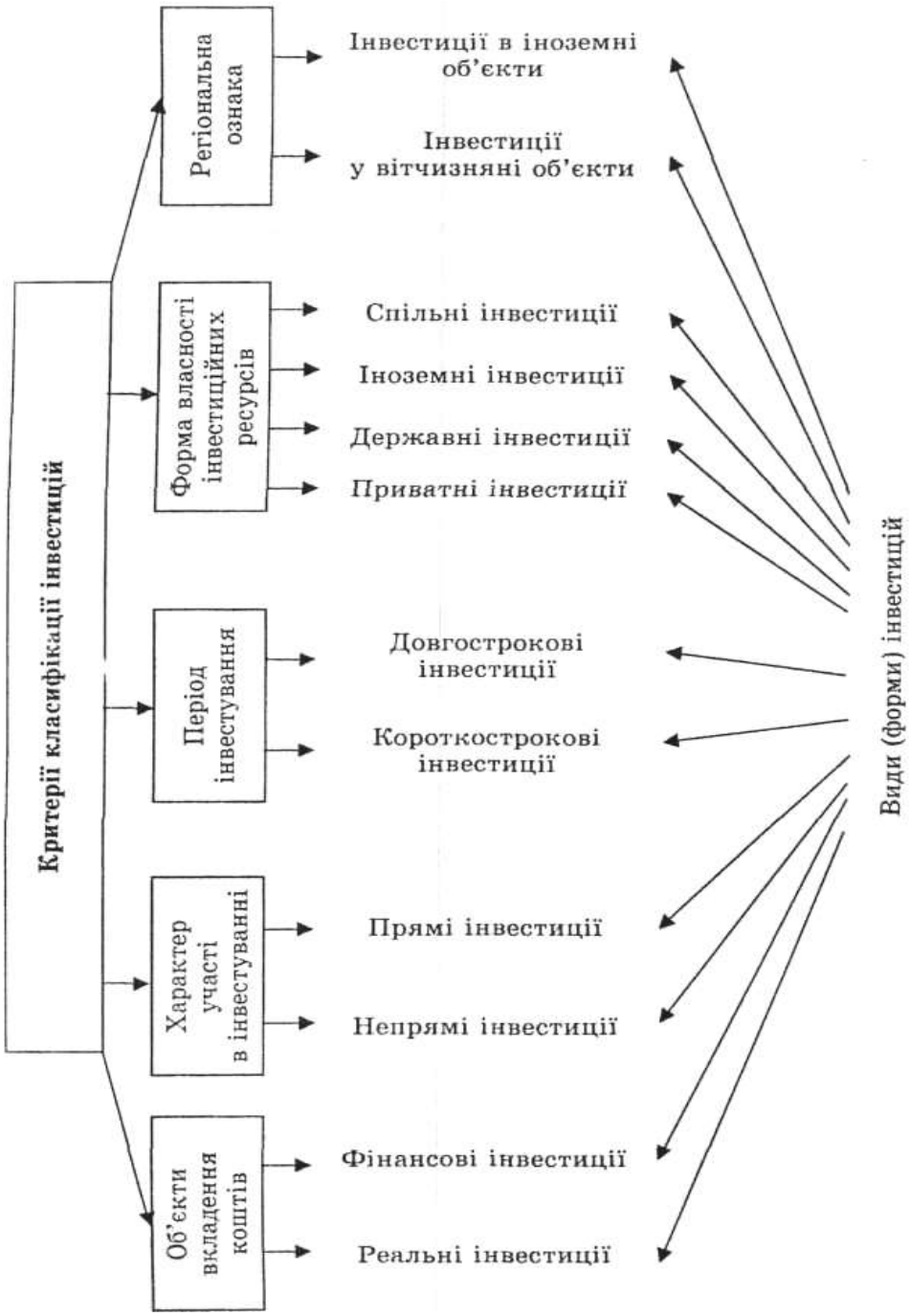

Рис. 1.1 Класифікація інвестицій

У ринкових умовах господарювання інвестиції - це товар, що може бути представлений у наступних формах:

- матеріально-речовинної: фізичний капітал, цінні папери і зобов'язання, застави;

- грошовій і натуральній формі: основний і оборотний капітал, науково-технічна продукція, майнові права;

- тільки в грошовій формі: гроші, внески, паї.

Перш ніж будуть вивчені фактори розвитку компанії, доцільно розглянемо трактування поняття «розвиток компанії» з точки зору різні автори у своїх публікаціях (табл. 5).

Таблиця 1.3 - Порівняння тлумачень визначень розвитку компанії

Зміст	Автори
Розвиток фірми - унікальний процес перетворення відкритої системи простір і час, для яких характерна постійна зміна глобальні цілі свого існування через формування нової дисипативна структура і її переклад в нову пам'ятку	
Розвиток компанії - довгострокова програма вдосконалення вміння вирішувати різні завдання і вміння відновлення, особливо за рахунок поліпшеного управління організаційна культура	Мескон М., Хедурі Ф., [29]
Розвиток компанії - процес переходу системи від ситуації до інші, які супроводжуються зміною його якості і кількісні характеристик	
Розвиток фірми - це процес, коли в результаті вдосконалення виробничі або бізнес-процеси та управління ними, досягнуто якість або кількісне зростання корисного результату процесу порівняно з попереднім рівнем або рівнем, досягнутим на іншому компаній	Афанасьєв Н. [35, с.36]
Розвиток компанії - це безперервний процес, який розвивається відповідно до штучно або природно створена програма, як зміна ситуації компанії, кожна з яких різна, ніж попередній, тому компанія як більш складна система. Нові можливості виникають, відкриваються і можуть бути реалізовані	Погорілов Ю. [9, с.32]

Аналіз трактувань поняття «розвиток компанії» дозволяє стверджують, що деякі автори описують це визначення конкретний перелік змін, що відбуваються, плановані результати, при цьому в той час як інші автори намагаються більш філософськи підійти до цього визначення. Зрозуміло, що кожне з перерахованих вище визначень вірно і по-своєму відображає суть розвитку компанії. Таким чином, під «розвитком фірми» необхідно розуміти

групу його зміни до різних проявів, що здійснюються під впливом зовнішні і внутрішні фактори зовнішнього середовища, в результаті чого вдосконалення компанії, досягнення поставлених цілей.

Свободіна А. С. [2] розглянула дві сукупності факторів розвитку підприємства - екстенсивні і інтенсивні.

Рис.1.2 – Покращення економічного становище за рахунок розвитку підприємства

Першу сукупність факторів називають традиційною, оскільки вона не є вимагають особливих зусиль для пошуку більш раціональних і ефективних шляхів використання ресурсів і додаткові витрати

Щоб визначити ринкову позицію компанії, проаналізуйте певні показники.

Вивчати потрібно не тільки абсолютні показники розвитку, а й темпи їх зростання. У науковій літературі [34] показники розвитку включають рівень і динаміка наступних показників:

- обсяг виробництва і реалізації продукції;

- прибуток і вигода від послуг, продажів;

- частка ринку компанії;

- номенклатура, асортимент, якість продукції, конкурентоспроможність;

- потужності та виробничі площі;

- інвестиції та їх повернення

- продуктивність праці;

- віддача від активних, капіталомісткість і співвідношення капіталу до роботи;

- звіти про водіння, тривалість обігу;

- та інші.

Наведені показники використовуються для аналізу ситуації в компанії. За його результатами визначаються сильні і слабкі сторони компанії, пропонує нові можливості для подальшого розвитку та розширення виробництва, створюється інвестиційний проект, який буде реалізовуватися за допомогою його економічні здібності. Таким чином, щоб проаналізувати розвиток компанії, досить кількість показників, які дозволяють враховувати розвиток компанії.

1.3 Вплив інвестиційної діяльності на показники розвитку підприємства

Інвестиційна діяльність компанії ефективна, коли результати реалізації інвестиційного проекту витрати за задану часовий проміжок.

Щоб прийняти рішення про реалізацію проекту, необхідно прийняти розрахунки основних показників розвитку компанії до і після впровадження проект.

З цього випливає, що показники розвитку компанії безпосередньо залежать від п критерії ефективності інвестиційного проекту Основний вплив щодо зміни в показниках діяльності компанії мають напрямок (мету) інвестиційна діяльність.

На основі типів ефективності інвестиційні проекти, нижче наведені основні напрямки інвестиційна діяльність та відповідні зміни показників підприємства.

З поліпшенням якості продукції, більше висока якість матеріалів, що призведе до подорожчання і вартості продукції, і таким чином збільшити виручку від реалізації. Чистий прибуток може залишаються незмінними, але можуть зрости, якщо споживчий попит на покращений продукт буде вище.

При розширенні виробництва собівартість продукції повинна зниження за рахунок економії на масштабі.

Збільшення обсягів виробництво досягається шляхом перенастроювання існуючого обладнання, або покупка нового, більш продуктивного обладнання, створення додаткова робота.

Рентабельність продукції буде змінюватися в міру зниження собівартості і збільшення прибутку. Зниження собівартості продукції відбувається за рахунок перегляду.

Продуктивність матеріалів повинна підвищуватися, разом з іншими рівні умови, так як матеріальні витрати будуть знижені.

Напрямок зміни прибутковості буде залежати від зміни рентабельності від реалізації продукції. Розробка нових видів діяльності включає в себе пріоритетний аналіз ринку для виявлення потреб покупців в новому товарі, для визначення цільовий сегмент ринку, склад продукту, його матеріали, автоматизація виробництва, зростання обсягу виробництва.

Поліпшення умов праці вплине на зниження плинності кадрів компанії, зменшуючи кількість дефектів, підвищуючи якість продукту, це підвищить продуктивність роботи. Покращаться умови праці, зміняться і амортизаційні знижки, з'являться більш високі вимоги до рівня освіти співробітників, плинність кадрів.

Для виробничих компаній важливо досягти екологічної ефективності та оперативність в реалізації інвестиційних проектів. Прикладами напрямків інвестиційних проектів є зниження шкідливості викиди в навколишнє

середовище, скорочення використання природних ресурсів, використання сучасного, більш екологічного обладнання.

Екологічний ефект в сучасному світі відіграє важливу роль для визначення рівня конкуренції компанії в зниження шкідливі викиди знизять витрати на сплату штрафів за шкідливі викидів, що допоможе знизити собівартість продукції і позначиться на розмірах здатні сть до чистого прибутку і рентабельності виробництва. Використання сучасне екологічне обладнання збільшить не тільки фондовіддачу основних засобів, а і амортизаційні відрахування.

Інвестиційне планування - серце менеджменту інвестиційної діяльності компанії. Всі інвестиційні рішення реалізація реальних інвестиційних проектів та програм, інвестування грошові інструменти в активних фінансових, а також рішення щодо фінансування об'єктивно взаємопов'язані, тобто вони не можуть бути прийняті окремо один від одного. Потрібно для їх з'єднання слід використовувати інструменти планування.

РОЗДІЛ 2
ШЛЯХИ РОЗБУДОВИ ТА ПОКРАЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО СТАНОВИЩЕ УКРАЇНИ У ПІСЛЯ ВОЄННИЙ ПЕРІОД

2.1 Інвестиційне середовище як шлях покращення економічного становища України

Економіка України другий рік поспіль переживає інвестиційний вихід. У січні-березні 2021 року капітальні інвестиції скоротилися на 9,5% порівняно з січнем-березнем 2020 року, досягнувши 78,2 млрд грн. Про це повідомляє Державна служба статистики України.

Більшість галузей промисловості втрачають інвестиції. Однак деякі з галузей відзначають зростання інвестицій, зокрема:

- медико-соціальна допомога (+137,1%),
- у транспортній та поштовій діяльності (+23,6%),
- в сільському господарстві (+7,7%),
- у професійній, науковій і технічній діяльності (6,7%).

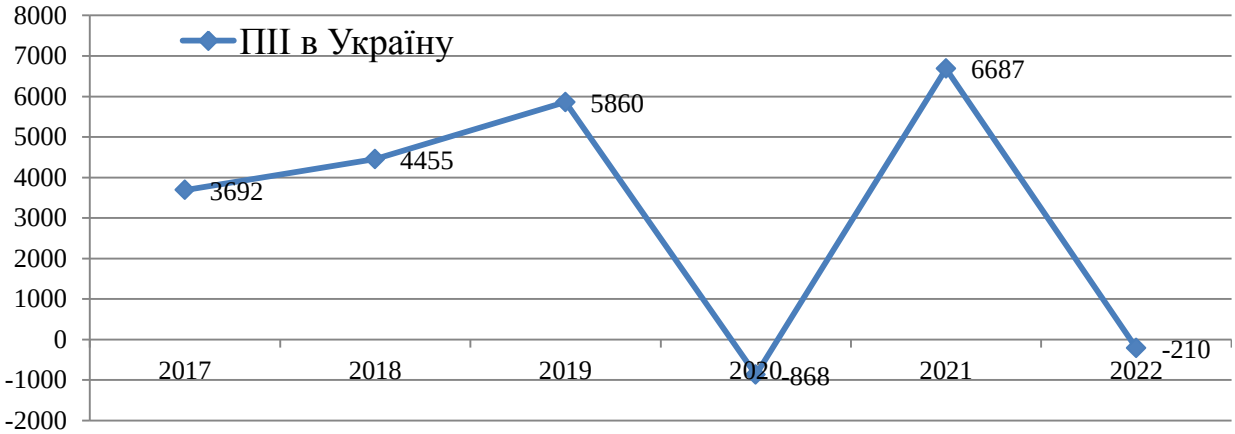

Рис. 2.1 – ПІІ з Україну [13]

Найбільше впали інвестиції у сферу мистецтва, спорту, розваг та відпочинку (-79,6%) Крім того, про серйозне зниження свідчать:

- Інформація та телекомунікації (-29,0%)

- Фінансова та страхова діяльність (-24,0%)
- Торгівля (-21,9%),
- Будівництво (-19,2%),
- Промисловість (-12,4%).

За неповний 2021 рік обсяг українського ринку M&A сягнув $1,2 млрд, зазначає партнер Deloitte в Україні. І це якраз ті угоди, де відома сума, а їх всього 32%,

У 2019 році NEQSOL купив український Vodafone у російського МТС за $848 млн, а у 2021 році телеком-оператор Vega за $15 млн і погодився на купівлю «Івано-Франківськцемент Ф». Решта грошей становитимуть $300-400 млн.

У першу чергу ЄС зацікавлений інвестувати в «зелену енергетику», цифрові, інфраструктурні проєкти, підтримку малого та середнього бізнесу. Однак Україні, щоб залучити інвесторів, доведеться провести прозору приватизацію. Це принесе їй не тільки реальний прибуток, але і зробить ланкою Європейського виробничого ланцюга [12].

Чому азербайджанський інвестор такий активний поблизу межі високого ризику? "Ми поважаємо ризики, пов'язані з Україною.

У 2021 році казахський фінтех-гігант Kaspi.kz зайшов в Україну, компанія вже купила місцеву платіжну систему Portmone і BTA Bank, сума інвестицій становить близько $24 млн. банк дістався СКМ Ріната Ахметова.

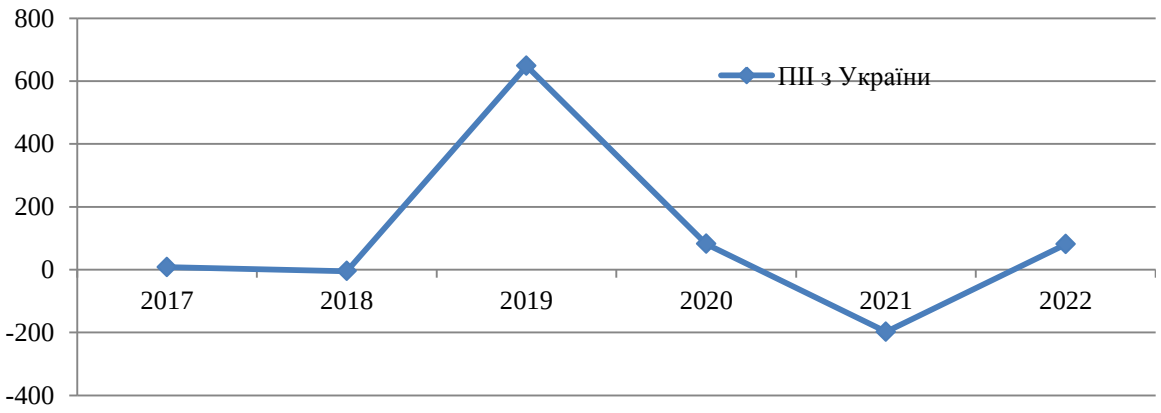

Рис. 2.2 – ПІІ з України [12]

АПК, як один з головних драйверів економіки. На сьогодні, після часткового знищення української металургії, АПК може стати головним драйвером економіки взагалі і зайнятості зокрема (рис. 2.3).

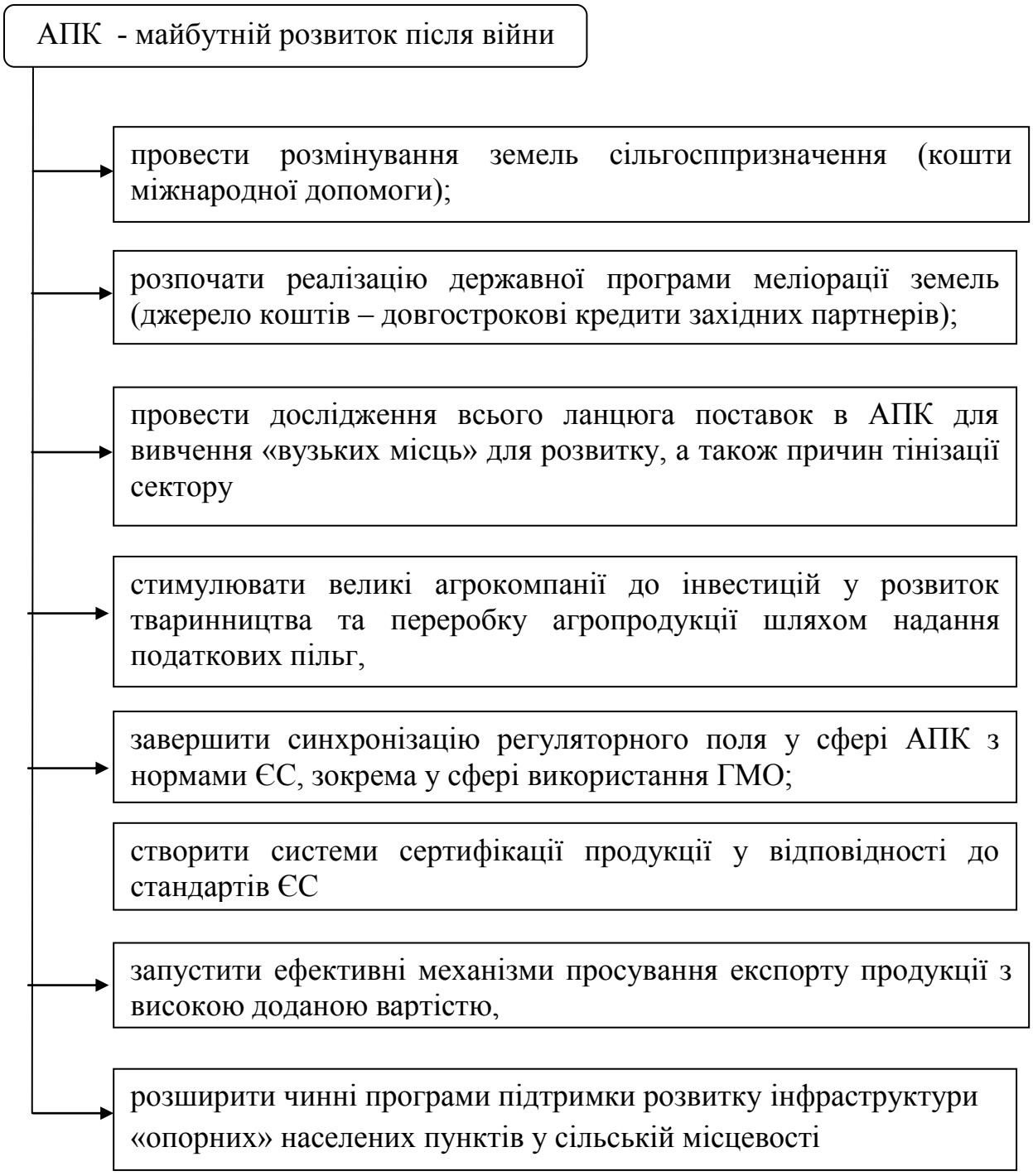

Рис. 2.3 – Розвиток АПК – основний шлях розбудови та покращення розбудови становлення України

Одна з головних помилок, яких не можна допустити – спроба допомагати тільки малому фермерству. Насправді, кожна з груп агровиробників має отримати свої відповідні стимули [12]

2.2 Роль держави у регулюванні аграрного ринку

Не викликає заперечень той факт, що подолання економічної кризи і формування об'єктивних передумов стійкого підйому економіки України та її регіонів неможливе без реального інвестування, оновлення основного капіталу, реструктуризації всієї фінансово-інвестиційної сфери і створення сприятливого інвестиційного клімату як важливої конкурентної переваги подальшого економічного розвитку регіонів.

Інвестиційну проблему в сільському господарстві можна розв'язати. Для цього не потрібні прямі державні інвестиції у великих обсягах, мета яких полягає в забезпеченні реалізації обмежених державних пріоритетів у галузі: підтримка селекції у насінництві й тваринництві, захист навколишнього середовища, розвиток окремих напрямів соціальної сфери села, мережі сільських доріг тощо. Важливіше відрегулювати економічні відносини у державі таким чином, щоб вони забезпечували еквівалентний обмін між сільським господарством й іншими галузями і сферами економіки, встановити методами економічного регулювання економічно обґрунтовані та взаємовигідні ціни на інвестиційні ресурси, а через механізми розподільних відносин забезпечити однакову прибутковість виробництва у різних галузях і продуктових підкомплексах АПК.

Таблиця 2.1 – Основні макроекономічні прогнози

Найменування показника	2020				2021				2022	
	МВФ Outlook від 11.10.2019	World Bank 19.11.2019	НБУ прогноз жовтень 2019	ПРОГНОЗ (пост. КМУ від 23.10.2019 №883) Сценарій 1	МВФ Outlook від 11.10.2019	World Bank 19.11.2019	НБУ прогноз жовтень 2019	ПРОГНОЗ (пост. КМУ від 23.10.2019 №883) Сценарій 1	МВФ Outlook від 11.10.2019	ПРОГНОЗ (пост. КМУ від 23.10.2019 №883) Сценарій 1
ВВП номінальний, млрд гривень (СНР 2008)	4 487,5	4 468	4 420,0	4 510,8	4 942,1	4 901	4 850,0	5 041,6	5 415,1	5 593,1
ВВП реальний, у % до попереднього року	3,0	3,7	3,5	3,7	3,1	4,2	4,0	3,8	3,2	4,1
Індекс споживчих цін, %										
зміна у середньому до попереднього року	5,9	-	5,6	6,4	5,3		5,2	5,6	5,0	5,3
зміна грудень до грудня попереднього року	5,6	5,5	5,0	5,5	5,1	5,0	5,0	5,3	5,0	5,1
Середньомісячна заробітна плата працівників, брутто										
номінальна, гривень	-	-	11 736	12 497	-	-	12 827	14 187	-	16 014
номінальна, скоригована на індекс споживчих цін, зміна у % до попереднього року	-	-	6,0	10,1	-	-	4,0	7,5	-	7,2
Рівень безробіття населення у віці 15–70 років (за методологією МОП), % до економічно активного населення відповідного віку	8,2	-	8,3	8,1	7,7	-	8,2	7,9	7,3	7,5
Сальдо торговельного балансу, визначене за методологією платіжного балансу, млн доларів США	-14 161	-	-13 500	-14 882	-15 997	-	-15 700	-16 561	-18 330	-18 773
Експорт товарів та послуг, млн доларів США	58 739	-	63 700	68 642	61 911	-	65 100	73 530	65 242	78 991
зміна у % до попереднього року	4,3	-	-	7,8	5,4	-	-	7,1	5,4	7,4
Імпорт товарів та послуг, млн доларів США	72 900	-	77 200	83 524	77 908	-	80 800	90 091	83 572	97 764

Слід зазначити, що у разі реалізації таких варіантів розвитку сільського господарства і забезпечення середньорічних інвестицій в основний капітал у галузі на рівні відповідно 26 або 30 млрд. грн. зросте значення амортизації як джерела інвестицій товаровиробників.

Державні засоби потрібні, з одного боку, для підтримки процесу відтворювання в сільському господарстві, а з іншою - для заборони процесів інфляції і для захисту інтересів споживачів. У всіх розвинутих країнах найбільша частка державного засобу направлена в аграрний сектор для зменшення ринкових коливань і підтримки відповідного рівня цін.

Аналіз тенденцій сучасних процесів державного регулювання аграрної сфери дає можливість зробити такі виведення. По-перше, високорозвинуті країни, які традиційно експортують сільськогосподарську продукцію (США, Австралія і ін.) і прагнуть зберегти своє місце на світовому ринку, усилюють підтримку вітчизняного фермерства.

По-друге, високорозвинуті технічно країни (Японія, Норвегія, Австрія і ін.), що традиційно імпортують значну частину продуктів живлення,

прагнуть зменшити залежність від країн-експортерів, підтримуючи вітчизняного товаровиробника.

По-третє, на різних етапах економічного розвитку деякі країни (Швеція, Фінляндія, канада і ін.) змінювали рівень підтримки власного сільського господарства - в певні періоди він збільшувався, а потім знову зменшувався.

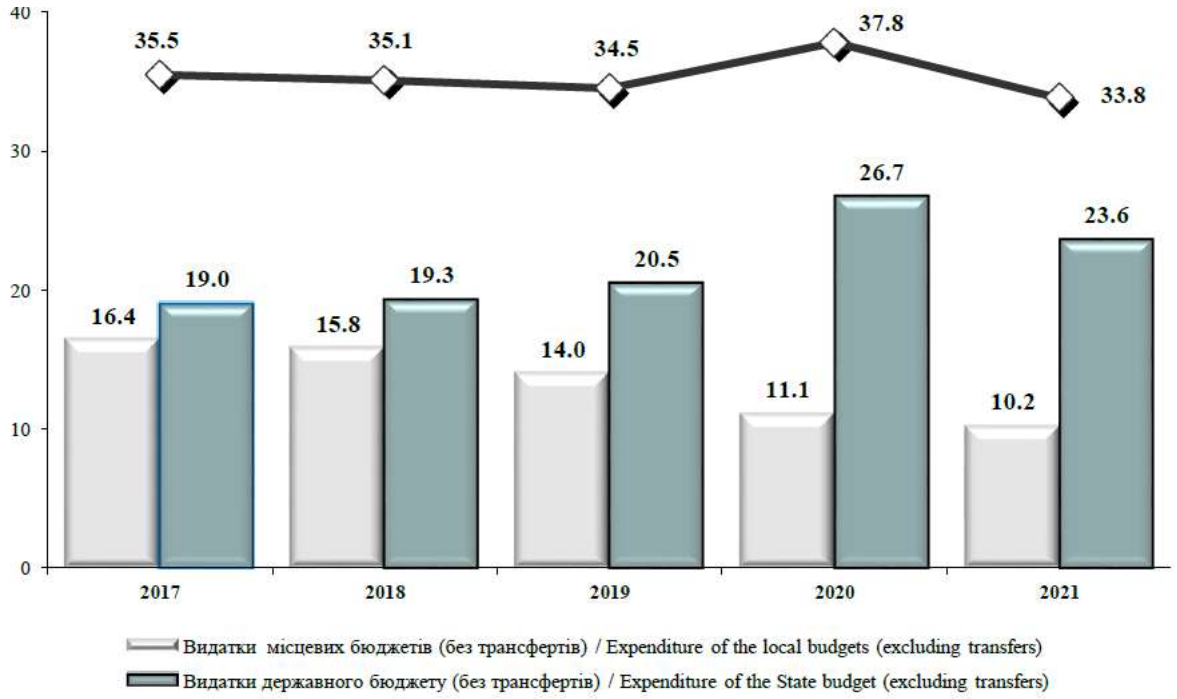

Рис.2.4 – Видатки Зведеного бюджету

Система регулювання цін (перш за все це торкається оптових фермерських цін, проте іноді і роздрібних) направлена на таке: досягнення стабілізації цін і їх коливань в порівняно вузькому «коридорі»; підтримка фермерських цін на рівні, що дає можливість товаровиробникам звістки розширене відтворення; регулювання об'ємів і структури виробництва.

Під час формування політики державних цін в країнах з ринковою економікою ураховують такі чинники:

- паритетність цін на промислову і сільськогосподарську продукцію;

- витрати на виробництво продукції в спеціалізованих фермерських господарствах;

- прибутковість фермерських господарств, спеціалізованих областей і сільського господарства в цілому;

- доходи фермерів на вкладений капітал і їх фінансові можливості ведення розширеного виробництва.

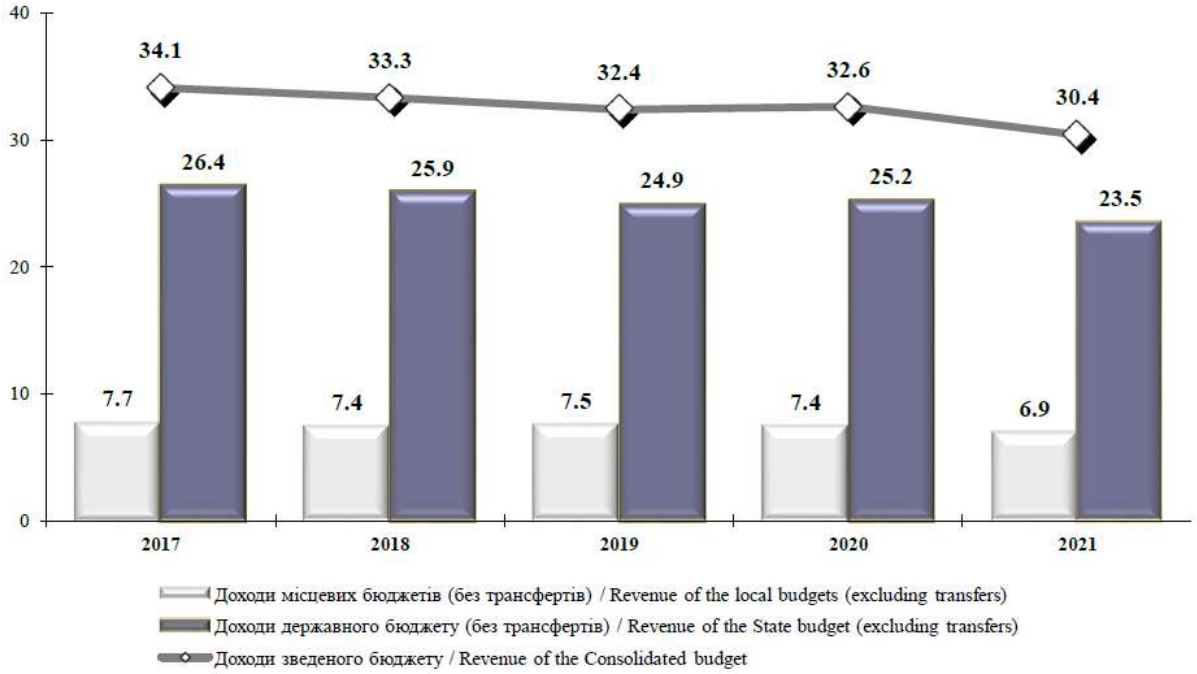

Рис. 2.5 - Доходи Зведеного бюджету

Взагалі система державного регулювання цін у всіх країнах з розвинутою ринковою економікою майже однакова: упровадження верхніх і нижніх меж коливання цін і індикативної або умовної ціни, яку держава прагне підтримувати. Інструментом такого регулювання є скупка або продаж продукції (товарна інтервенція).

З середини 80-х років країни - члени ЕС стали широко використовувати державне субсидування експорту пшениці. Субсидії перевищили половину ціни на пшеницю на світовому ринку. Експортне субсидування сільського господарства в країнах Західної Європи має не економічне, а соціальне вантаження. Країни Європейського Союзу могли б істотно зменшити об'єм сільськогосподарського експорту. Проте це

збільшить рівень пропозиції в рамках Союзу, і зрештою, може сприяти розоренню нерентабельних господарств.

Державна політика регулювання цін, окрім загальновизнаних позитивних сторін, має ряд недоліків. Область поволі розвертає свої потужності, із запізненням на технологічний цикл реагує на підвищення цін, а потім, в міру зниження цін, так само поволі згущає виробництво. Тобто є значний лаг між зміною отриманих цін і реакцією сільського господарства на ціну. Можлива навіть негативна еластичність виробництва, якщо в умовах падіння цін фермери, в яких висока частинка постійних витрат, прагнуть розширити виробництво, щоб підтримати попередній рівень доходів.

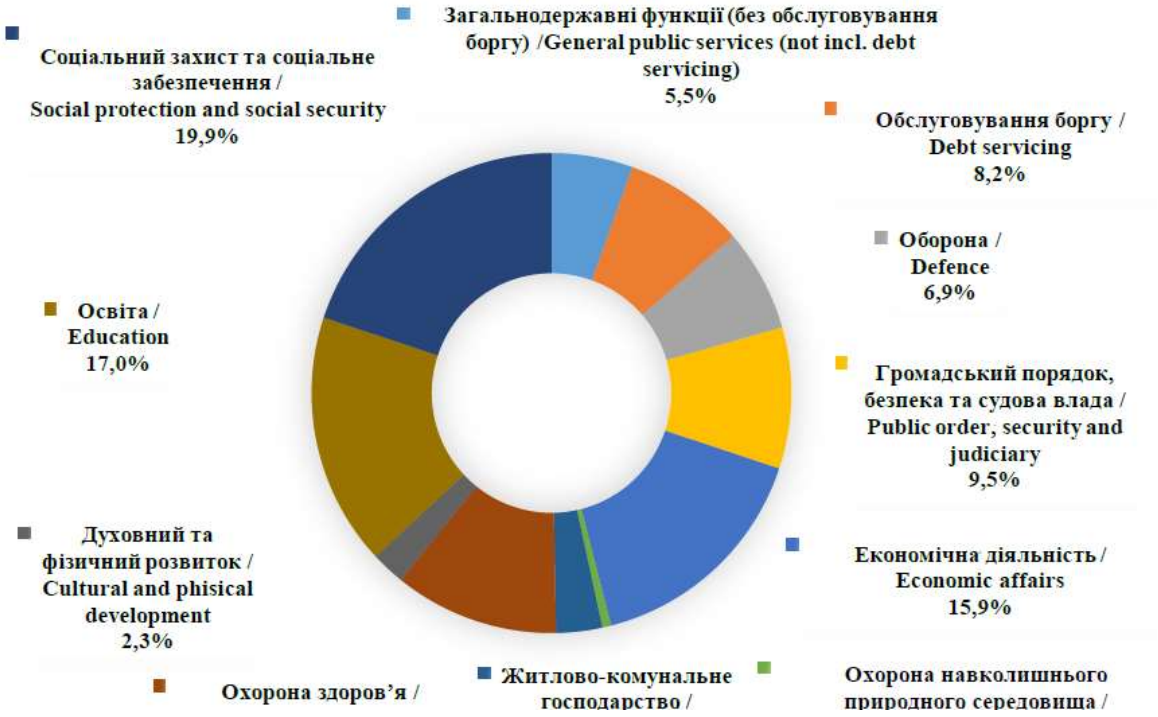

Рис.2.6 – Структура Зведеного бюджету

Типовим недоліком цінового регулювання в умовах насичення ринку є трудність, пов'язані із забороною зростання виробництва, яке приводить до збільшення невиробничих витрат на закупівлю сільськогосподарської продукції, її збереження і експорт на пільгових умовах. В Україні і Запорізькому регіоні зокрема на сучасному етапі під час формування цін в аграрній сфері потрібно ураховувати так званий витратний метод

ціноутворення. Це є обумовлений двома головними моментами: по-перше, через нерозвиненість національного ринку, і, по-друге, вельми низьким технічним і технологічним рівнями сільськогосподарського виробництва. Проте, з розвитком ринкових чинників, треба відмовитися від цього методу ціноутворення, що зумовить потреба пошуку зниження витрат національними виробниками.

В аграрному виробництві практично всіх країн з розвинутою ринковою економікою діє спеціалізована система *сільськогосподарського кредиту*. Це є обумовлений специфікою сільського господарства, недоліком вільного фінансового засобу, високою капіталомісткістю і порівняно низькою фондовіддачею, сезонністю виробництва і значною тривалістю виробничого циклу.

Ще однією особливістю сільського господарства, яка впливає на специфіку кредитування, є залежність від природно-кліматичних умов. Це знижує гарантування позик сільськогосподарським товаровиробникам.На кредитування впливають і порівняно маленькі розміри підприємств аграрного сектора, який робить їх менш конкурентоздатними на ринку коротко і довгострокових кредитів.

Інвестиційна привабливісті Запорізького регіону неможливе без його фінансової стабілізації, оскільки існують певні невідповідальності у процесах реформування грошово-кредитної та фінансово-інвестиційної сфер.

Важливе місце в кредитній системі західних країн займають кооперативні банки. Вперше вони почали функціонувати в Німеччині у вигляді кредитно-ощадних сільських кооперативів Райфазен (на ім'я засновника). На базі деяких кооперативів виникли великі банки. Ізвестнейшие серед них: Креді Агріколь (Франція), ДГ Банк (Німеччина), РАБОБАНК (Нідерланди), Фарм Кредит Систем (США) і ін. Зокрема, Креді Агріколь є одним з найбільших банків Європи, він обслуговує 14 млн. клієнтів і понад 75% кредитні потреби сільської місцевості Франції.

Широкого розвитку сільська кредитна кооперація придбала в США, де нею опікается Міністерство сільського господарства. В США налічуються 4000 комерційних сільськогосподарських банків, на які доводиться майже 35% загального об'єму кредитних ресурсів в сільському господарстві (в 1995 р. загальна сума кредитів в аграрній сфері складала 160 млрд. долл.).

Держава виділяє бюджетні кошти для кооперативних і спеціалізованих сільськогосподарських банків за такими напрямами: видача пільгового кредиту на укрупнення господарств і проведення землевпорядкувальних робіт; зниження позикового відсотка; перепланування господарств; зміна структури і типу виробництва.

До пільгового кредитування можна віднести і систему застав під сільськогосподарську продукцію, і кредити, ,що перетворюються на безпроцентну позику.[14]

Є також пільгові кредитні позики для фермерів-початківців, молодят, цільові позики на облаштування господарства, житла. Система пільгового кредитування фермерів добре відпрацьована в США, вона торкається також забезпечення житловими умовами населення в сільській місцевості. Зокрема, під будівництво або реконструкцію удома або погашення боргів за житло кредит надають на 33 роки по ставці 1%. Пільгові кредити під 1% строком до 50 років надають для оренди удома в сільській місцевості людям з низькими доходами, а також старшим 62 років. Крім того, уряд веде активну політику щодо регулювання процентних ставок. Облікова ставка Федеральної Резервної Системи не перевищує 7%, асоціації виробничого кредиту і кооперативних банків - 9-10%.

Кредитну політику використовують також для стимулювання зростання об'ємів товарної продукції. З цією метою роблять кредитування під майбутній урожай на умовах ф'ючерсних контрактів, укладених за договірною ціною. Таке кредитування на пільгових умовах з використанням засобу державного і місцевих бюджетів дає можливість вже на початку весняного сезону забезпечувати сільськогосподарські підприємства

оборотним засобом. Проте, ураховуючи, що сільське господарство - область ризикованого виробництва, така форма кредитування має потребу в системи страхування, яка передбачає:

Таблиця 2.2 – Система страхування

Системи страхування	державну гарантію відшкодування страхових платежів по всіх видах страхування в певних розмірах;
	повернення більшої частини страхових внесків у разі їх невикористовування за наслідками минулого року;
	рішення питання про віднесення витрат страхування майна на собівартість продукції.

Для виходу аграрної сфери з кризового стану потрібно відновити повноцінний аграрний інвестиційний процес. З цією метою треба за допомогою прямих і непрямих важелів державного регулювання забезпечити формування достатньо високого рівня інвестицій АПК з власного і привернутого засобу. Для цього треба істотно поліпшити інвестиційний клімат в аграрній сфері, зробити її потенційно привабливій не тільки для вітчизняних, а і іноземних інвесторів.

Необхідно усунути головні негативні явища аграрної інвестиційної кризи: відновити механізм простого відтворення основних фундацій в сільському господарстві; забезпечити розширене відтворення основних фундацій з прибутків виробників; створити сприятливі умови для залучення в область зовнішніх інвестицій.

Головною задачею держави є формування сприятливого інвестиційного клімату і стимулювання інвестиційних процесів засобами непрямого впливу. Прямі державні кошти потрібно виділяти для фінансування лише програм державного рівня.

Інвестиції в агропромислову сферу роблять шляхом вкладення приватного капіталу (внутрішнього і іноземного), прямих інвестицій з бюджетного засобу; непрямого бюджетного дотування приватних капіталовкладень (за рахунок інвестиційних кредитів і податкових пільг);

інвестицій з суспільних і благотворних фундацій (переважно на об'єкти соціального призначення).[11]

В ринковій економіці динаміка і об'єм капіталовкладень залежать від кон'юнктури ринку – попиту, пропозиції і цін на аграрну продукцію, прибутковості області в конкретний момент.

Щоб створити сприятливий клімат для інвестиційної діяльності в Україні, потрібно розв'язати проблему фінансової нестабільності сільськогосподарських підприємств, яка стримує фінансових інвесторів.

В сучасних умовах важливим джерелом інвестицій в сільське господарство є засіб промислових, агросервісних і інших підприємств. Тому в найближчій перспективі треба віддавати перевагу таким формам залучення інвестицій:

Рис. 2.7 – Форма залучення інвестицій

Можливості бюджетних інвестицій в аграрну сферу в Україні надзвичайно обмежені. Відповідно скорочення інвестицій (особливо на розробку ефективних технологій, прогресивної техніки) збільшує залежність нашої країни від імпорту продуктів харчування, закріплює технологічне відставання від розвинутих країн світу. Інвестиційна політика в Україні повинна складати єдину систему державного регулювання розвитку АПК

разом з цінами, податками і кредитами, як це практикують у всіх країнах з розвинутою ринковою економікою.[7]

Політику інвестицій в агропромисловому секторі потрібно направляти на максимальне збільшення капітало- і ресурсовіддачи у всіх областях, ліквідацію товарного дефіциту аграрної продукції на споживацькому ринку. Отже, інвестиції доцільно розподіляти по критерію максимального приросту продукції.

З метою удосконалення державної інвестиційної політики в АПК слід визначити і законодавче затвердити державні інвестиційні пріоритети, ввести гарантії стабільності бюджетного фінансування галузевих і спеціальних цільових інвестиційних програм в АПК. Необхідно розробити законодавчу базу щодо створення умов для залучення приватних інвестицій; упровадити механізм інвестиційної підтримки особистих підсобних господарств; збільшити об'єми приватизації об'єктів незавершеного будівництва в АПК шляхом їх продажу з аукціонів або по конкурсу.[25]

Важливим пріоритетом державних капіталовкладень повинне бути збереження і підвищення родючості сільськогосподарських угідь. Сьогодні значна частина земель втратила свою родючість унаслідок ерозії, надмірного використовування хімікатів, недотримання технології обробки і ін. Окрім ресурсів національних інвесторів в АПК, потрібно використовувати можливості залучення іноземних інвестицій. Державна інвестиційна політика у сфері залучення іноземного капіталу до АПК України повинна спиратися на чітко обумовлені пріоритети розвитку національного агропромислового виробництва, органічне об'єднання суворого контролю за дотриманням власних макроекономічних інтересів в цій області і відвертості вітчизняного економічного простору.

Роль держави в заохоченні іноземного інвестування АПК полягає як в створенні загального сприятливого інвестиційного клімату в країні (через стабілізацію всіх сфер економічної діяльності), так і в реалізації системи конкретних заходів щодо стимулювання припливу іноземного капіталу

(пошук шляхів надходжень в потенційних інвесторів грунтовних інвестиційних проектів для всіх регіональних рівнів АПК, удосконалення податкової і митної політики і т.п.).

РОЗДІЛ 3
ШЛЯХИ РОЗБУДОВИ ТА ПОКРАЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО СТАНОВИЩЕ УКРАЇНИ У ПІСЛЯ ВОЄННИЙ ПЕРІОД: РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

3.1 Оцінка інвестиційної привабливості районів Запорізької області

Запорізька область – стратегічно важливий економічний район України, який має значні можливості для перетворення агропромислового комплексу у високоефективний, експортно-спроможний сектор економіки.

Так, площа сільськогосподарських угідь Запорізької області (2248,5 тис.га) складає 5,4% сільгоспугідь України. На одного постійного жителя регіону припадає 1,01 га, орної землі, тоді як в цілому по Україні цей показник становить 0,66 га, Європі – 0,25 га.. Природнокліматичні умови дозволяють вирощувати майже всі сільськогосподарські культури, отримувати високі врожаї. В процесі реформування аграрного сектора на селі створено організаційно-правові структури ринкового типу на основі приватної власності на землю та майно. Площа орних земель, які знаходяться в користуванні реформованих агроформувань всіх форм власності і господарювання складає 1808 тис. га, або 94,9% від наявних в області. Пайовий фонд майна складає близько 830 млн. грн. У ході реформування аграрного сектора в основному збережено крупнотоварне виробництво. На умовах оренди використовується 87% земельних та 70% майнових сертифікатів. Посівна площа склала: у сільськогосподарських підприємствах – 1699,6 тис. га, з них у фермерських господарствах 251,3 тис. га, у господарствах населення – 526,6 тис. га. [22]

Обсяг продукції сільського господарства в усіх категоріях господарств у 2020 році склав 3,2% обсягу виробництва України і це 12 місце серед 25 областей. По виробництву зерна – займає 17 місце в Україні, по виробництву соняшника – 3 місце.

Запорізька область один з регіонів південної частини України має двадцять районів, які розташовані в різних кліматичних зонах та мають різну якісну оцінку ґрунтів. Згідно до земельного кадастру, територія області поділяється на три агрокліматичні зони (рис. 3.1).

Перша зона – північна, характеризується як тепла і помірно посушлива. Сума активних температур вище 10° за вегетаційний період (квітень-жовтень) дорівнює 3000 – 3100° . Кількість опадів за цей період складає 232 – 250 мм. Річна сума опадів 435 – 460 мм. Тривалість безморозного періоду дорівнює 160 – 175 днів.

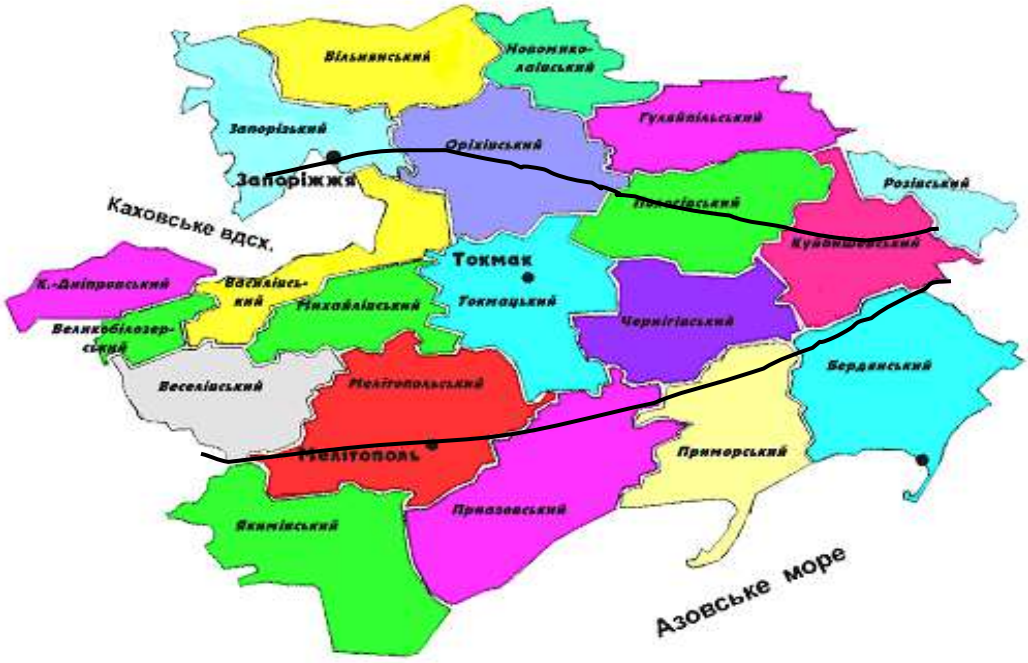

Рис. 3.1 – Агрокліматичні зони Запорізької області

Друга зона - центральна , характеризується як тепла та посушлива. Сума активних температур вище 10° за вегетаційний період (квітень-жовтень) дорівнює 3200 – 3300° . Кількість опадів за цей період складає 200 – 235 мм. Річна сума опадів 400 – 445 мм. Тривалість безморозного періоду досягає 180 – 190 днів.

Третя зона – південна, характеризується як тепла та сильно посушлива. Сума активних температур вище 10° за вегетаційний період (квітень-жовтень)

дорівнює 3400 – 3500° . Кількість опадів за цей період не перевищує 193–203 мм. Річна сума опадів 372 – 399 мм. Тривалість безморозного періоду досягає 195 – 203 дні.[23]

Природні умови, в яких знаходиться область, дозволяють вирощувати практично всі сільськогосподарські культури при високій урожайності. В той же час, віддача гектару по зонах не однакова. Така підстава вимагає дослідження пріоритетних напрямків розміщення сільськогосподарських культур, які повинні бути положенні в основу інвестиційної політики держави.

Розміщення сільського господарства означає розподіл виробництва окремих видів сільськогосподарської продукції по території країни. Розміщення визначається обсягом виробництва тієї чи іншої продукції сільського господарства в окремих районах і областях, їх місцем у виробництві цієї продукції в масштабах країни, області, району або підприємства.

У Запорізькій області в 2020 року нараховувалось 2332 фермерських господарства, які займали 259 тис. га. Фермерські господарства виробництво валової продукції збільшили з 133,3 млн. грн. у 2020 році до 136,4 млн. грн. у 2020 році (на 2%), при збільшенні площі ріллі, закріпленої за ними за цей період на 10%.

Аналізуючи, данні таблиці бачимо, що кількість сільськогосподарських підприємств збільшилась у 5 разів (відносно 1992 року) за рахунок перш за все фермерських формувань та нових форм господарювання, в 2004 році кількість сільськогосподарських підприємств скоротилася на 508 підприємств. В 2020 році фермерськими господарствами було отримано 135015,8 тис. грн. прибутку. Найбільшу суму прибутку було отримано господарствами Куйбишевського району- 14049,2 тис. грн. (10,4% від загальної суми прибутку), Оріховського - 13951,7 тис. грн. (10,1%), Гуляйпільського-13510,2 тис. грн. (10,0 %) та Пологівського району -

10303,4 тис. грн.(7,6%). Рівень рентабельності цих районів склав відповідно 19,1%, 27,4%, 19,1% та 18,9% (який є достатньо високим показником).

Найменше прибутку було отримане господарствами Якімівського району-733,3 тис.грн. (0,5 % від загальної суми прибутку) та Мелітопольського-979,7 тис.грн. (0,7%). Рівень рентабельності відповідно 3,8 % та 1,4 %.

Збитки у розмірі 98,0 тис.грн. одержано господарствами м.Бердянськ (рівень рентабельності (-3,0%)).

На придбання сільськогосподарської техніки (включаючи вартість обладнання, взятого у фінансовий лізінг) за 2004 рік селянським (фермерськими господарствами) витрачено 5867,9 тис.грн. Найбльше було придбано сільськогосподарської техніки господарствами Василівського району-1583,4 тис.грн. (27% від загального обсягу витрачених коштів), Приморського-914,1 тис.грн. (15%) та Вільнянського-557,8 тис.грн. (9,5 %) районів. Зовсім на було придбано сільськогосподарської техніки господарствами Великобілозерського та Миколаївського районів.

Для свого розвитку фермерськими господарствами освоєно в 2004 році 53,1 тис.грн. капітальних вкладень. Ці кошти було витрачено на будівництво, що здійснювалося власними силами та за договором підряду фермерськими господарствами Василівського району (100% загального обсягу вкладень). Для насадження і вирощування багаторічних плодово-ягідних культур фермерськими господарствами області не було освоєно капітальних вкладень. Капітальні вкладення здійснювались головним чином за рахунок коштів фермерів (100%).

Основним із джерел покриття та використання коштів підприємств є короткострокові і довгострокові кредити. Але на жаль, у 2020 році фермерські господарства області не взяли кредитів у банках. Це пов’язано з тим, що аграрії впевнені в повернені кредитів в установлені строки. Сьогодні аграрії-підприємці, як основні причини неповернення кредитів , називають відсутність шляхів збуту продукції (74% обмежаних підприємств) і високі

процентні ставки (53%). Це дуже важливо для іногзмних інвесторів. Адже саме у них є шанс усунути ці причини-вони мають кращі можливості щодо збуту продукції, в тому числі на експорт, а також щодо доступу до кредитів іноземних банків.

Таблиця 3.2 – Рівень рентабельності сільськогосподарських підприємств (прибуток у % до собівартості реалізованої продукції)

Район	1990 р.	1995 р.	2000 р.	2002 р.	2019 р.	2020 р.
1	2	3	4	5	6	7
Бердянський	3.5	35.1	20.4	10.9	2.7	16.9
Василівський	3.2	15.8	-12.8	-15.0	-39.2	6.0
Великобілозерський	40.9	25.9	14.2	-3.1	-23.2	12.4
Веселівський	4.3	4.5	20.3	7.4	-1.1	26.4
Вільнянський	20.6	-0.1	19.0	9.2	-26.8	7.6
Гуляйпільський	62.3	13.6	22.0	18.4	-8.4	19.1
Запорізький	1.8	-0.5	5.0	4.3	16.2	8.0
К.-Дніпровський	-7.6	20.8	19.2	20.0	3.3	28.4
Куйбишевський	30.6	7.9	22.0	9.1	-1.7	19.1
Мелітопольский	3.8	25.6	-2.6	-5.7	-24.6	1.4
Михалівський	-10.3	21.8	11.0	12.0	5.5	13.8
Новомиколаївський	72.1	-18.4	24.7	9.6	-16.7	9.0
Оріхівський	6.9	11.5	17.8	2.9	- 8.1	27.4
Пологівський	5.9	22.8	21.1	15.2	-3.3	18.9
Приазовський	8.6	38.3	5.7	22.6	9.8	11.6
Приморський	7.4	6.5	10.6	6.6	-13.9	6.9

Продовження табл. 3.2

1	2	3	4	5	6	7
Розівський	24.1	-8.5	23.8	1.7	0.9	8.2
Токмацький	11.0	11.3	10.6	-3.9	-14.8	18.0
Чернігівський	9.5	9.2	9.3	9.0	-20.5	17.5
Якимівський	13.5	13.2	-0.8	-29.7	-36.4	3,8
Всього по області	11.3	13.5	12.8	7.1	-7.8	14.9

Вартість основних засобів фермерських господарств області складає 62381,3 тис. грн., у тому числі робочої та продуктивної худоби - 559,7 тис. грн., фондів, взятих у фінансовий лізинг- 1381,6 тис. грн. Сума зносу основних засобів - 15209,7 тис. грн., або 24,4% загальної вартості, у тому числі робочої та продуктивної худоби 94 тис. грн. (16,'%), фондів, взятих у фінансовий лізинг - 312,3 тис. грн. (22,6%).

Аналіз наведеної таблиці дає змогу зробити слідуючи висновки:

-рівень рентабельності сільськогосподарських підприємств має тенденцію к зростанню;

-між районами області в кожному році існує значна розбіжність в показниках рентабельності. Так, у 2019 році в Якимівському районі сукупна рентабельність склала -36,4%, тоді як у Приазовському цей показник дорівнював 9,8%, в 2020-лідируюче місце займає К.-Дніпровський район 28,4%;

-в кожному з районів спостерігається значна варіація показника ефективності. Достатньо відмітити, що Приазовському районі у 2019 році рентабельність склала 38,3%, а у 2020 році лише 5,7%, в Запорізькому районі 1990р.-1,8%, в 2020р.-16,2%.

Для того, щоб з’ясувати який з районів має найбільш привабливи для інвестування умови (аналіз рентабельності не дав однозначних відповідей). Проаналізуємо урожайність деяких сільськогосподарських культур в районах Запорізької області.

Аналізуючи дані, можна зробити деякі висновки:

- урожайність зернових культур за чотири роки (2016-2020рр.) має тенденцію к підвищенню, усі райони мають майже однакову врожайність, яка коливається від 16,9 ц/га в Чернігівському районі до 35,8 ц/га у К.-Дніпровському.

- за 2020 рік К.-Дніпровський район має найвищу урожайність, спостерігається тенденція що саме цей район був і є однм з районів, що мають найбільшу урожайність зерна (1990-30,4, 2000-19,2, 2002-29,9, 2019-14,9, 2020-35,8)

- в той же час, можна виділити район-„оутсайдер"-Чернігівський, його урожайність становить в 1990 році -39,6, 2019- 16,4,2020-16,9.

Таким чином, найбільш інветсиційно привабливим з метою отримання найбільшого врожаю зернових культур- є К.-Дніпровський район враховуючи що і рентабельність в цьому районі досить висока (середня рентабельність К.-Дніпровський району дорівнюється 17%, тоді як в Запорізькому районі-5,96%).

,Враховуючи данні відомо, що:

- за 2004 рік Приморський район має найвищу урожайність *соняшнику* (11,8), але в інші рокі найвищу урожайність має Гуляйпільський, Пологівський та Куйбишевський райони (середне значення за 4 роки 16,8, 16,3 та 16,1 відповідно)

- в той же час, можна виділити район-„оутсайдер"- Веселівський, Великобілозерський, Якимівський.

Таким чином, найбільшу урожайність *соняшнику* можна отримати в Гуляйпільському, Пологівському та Куйбишевському районах, враховуючи що і рентабельність в цих районі досить висока .

Якщо вирахувати середне значення, то можна визначити ранг району Запорізької області відосно врожаю овочів, то побачити, що Бердянський район має одне з перших місць (найвища врожайність в 2020 році

спостерігається саме в цьому районі). Також високі результати демонструють- Токмацький, Михалівський.

Найнижчи показники врожайності спостерігаються в Куйбишевському районі.

Урожайність картоплі варіювала від 13,2 ц/га в Великобілозерському до 164,7 ц/га у К.-Дніпровському (табл.3.7). Таким чином, при бажаннні отримати найвищий врожай картоплі, її треба вирощувати в К.-Дніпровському, Бердянському районах.

Наведений вище аналіз дає змогу зробити деяки висновки:

- для отримання найбільшої врожайності зернових культур та картоплі, дані культури потрібно вирощувати в К.-Дніпровському районі;
- для отримання найбільшої врожайності соняшнику його потрібно вирощувати в Гуляйпільському, Пологівському та Куйбишевському районах;
- найбільший врожай овочів спостерігається в Бердянському, Токмацькому, Михалівському районах.

Тобто спостерігається чітко виражену спеціалізацію в певних районів Запорізької області.

Раціональне розміщення сільського господарства сприяє зростанню суспільного виробництва на основі ефективного використання землі, засобів виробництва і трудових ресурсів. Тільки за таких умов можна досягти раціонального природокористування, забезпечити впровадження агротехнічних, меліоративних і організаційних заходів, спрямованих на охорону земельних і водних ресурсів, підвищення родючості ґрунту, одержання високих урожаїв сільськогосподарських культур. Отже, якщо розміщення сільського господарства сприяє збільшенню виробництва валової і товарної продукції та підвищенню ефективності галузі, то воно може бути визначене раціональним і науково обґрунтованим.

Розміщення сільського господарства здійснюється з урахуванням вимог економічних законів. Ігнорування їх дії призводить до негативних наслідків,

насамперед до зниження економічної ефективності сільськогосподарського виробництва.

Розвиток сільського господарства кожного з регіонів країни передбачає правильне поєднання галузей, які мають загальнонародне значення, і тих, що забезпечують місцеві потреби в сільськогосподарській продукції.

Розміщення сільськогосподарського виробництва залежить від багатьох факторів, які поділяють на дві великі групи -природні і економічні. Кожна з цих груп, у свою чергу, включає багато конкретних умов і факторів.

Серед природних факторів на розміщення сільського господарства впливають якість ґрунтів, рельєф місцевості, клімат, склад і структура сільськогосподарських угідь. Природні умови безпосередньо впливають на розміщення посівів сільськогосподарських культур і галузей тваринництва по зонах країни та районах області. Тому розміщення сільського господарства здійснюється з урахуванням природних умов і біологічних особливостей рослин і тварин. Сприятливі природні фактори за інших однакових умов забезпечують підвищення урожайності сільськогосподарських культур і продуктивності тварин. Продуктивність праці в сільському господарстві тісно пов'язана з природними умовами, і залежно від продуктивності останніх одна й та сама кількість праці може бути представлена більшою або меншою кількістю вироблених продуктів.

Розміщення виробництва будь-якого виду сільськогосподарської продукції в найбільш сприятливих природних умовах забезпечує господарствам економію робочої сили і витрат, а також сприяє підвищенню ефективності сільського господарства. Крім того, створення сільського господарства повинно сприяти раціональному використанню і охороні природних ресурсів. Збільшення виробництва на основі інтенсифікації сільського господарства не повинно супроводжуватися нераціональним землекористуванням і деградацією та погіршення навколишнього середовища

Так що Мелітопольський район Запорізької області має дуже сприятливі умови для вирощування вишні. Найвища продуктивність цієї культури береться

тут для отримання максимальної користі. На розміщення сільського господарства також істотно впливає економічна політика держави, особливо розмір капітальних вкладень в ту чи іншу галузь і рівень закупівельних цін на окремі види сільськогосподарської продукції.

Спеціалізація сільського господарства – це переважний розвиток однієї або кількох галузей у виробництві товарної продукції в окремих господарствах, районах, областях і регіонах. Розвиток цих галузей і виробництво відповідних продуктів визначають виробничий напрям сільського господарства [22].

3.2 Застосування рейтингового аналізу у формування ефективної інвестиційної політики розбудови та покращення економічного становища України

Сучасний етап трансформації економіки України характеризується особливою увагою до розвитку регіонів, пошуком оптимальних співвідношень між централізацією і делегуванням повноважень місцевим органам управління. І це закономірно, оскільки відмінності в рівнях економічного і соціального розвитку, природних умовах її регіонів є вельми значними. З урахуванням того, що формування і реалізація регіональної політики - завдання нелегке навіть для країн з розвинутою ринковою економікою, труднощі, які існують в управлінні територіальним розвитком та його регулюванні в Україні, важко перебільшити.

Процеси в економічному і соціальному житті на регіональному та місцевому рівнях розвиваються настільки швидко, що подальше зволікання з прийняттям нової парадигми управління регіональним розвитком поставило би під загрозу темпи економічного зростання та соціальну стабільність. [22]

Вузловим питанням є визначення змісту державної регіональної політики на сучасному етапі ринкових реформ. Від того, яким буде співвідношення функцій щодо регіонального розвитку між центральними і місцевими органами влади в Україні, залежать якість та

швидкість просування економічних реформ як у регіонах, так і у країні в цілому.

Таблиця 3.2 – Динаміка врожайності картоплі сільськогосподарських підприємств в розрізі адміністративних районів Запорізької області (з 1 га зібраної площі,ц)

Район	2010 рік	2015 рік	2020 рік
Бердянський	10,8	48,5	164,0
Василівський	10,6	33,6	104,7
Великобілозерський	22,6	7,7	13,2
Веселівський	7,3	-	17,0
Вільнянський	84,9	147,1	77,0
Гуляйпільський	21,5	10,8	18,0
Запорізький	9,2	41,7	84,9
К.-Дніпровський	124,7	158,6	164,7
Куйбишевський	13,9	28,5	-
Мелітопольский	9,3	30,4	89,9
Михайлівський	20,2	2,0	39,5
Новомиколаївський	10,0	28,0	-
Оріхівський	9,2	37,0	21,5
Пологівський	7,8	32,0	51,0
Приазовськии	16,6	-	-
Приморський	13,3	40,8	47,8
Розівський	13,7	39,6	120,0
Токмацькии	10,3	52,4	-
Чернігівський	3,0	10,5	-
Якимівський	8,7	67,3	41,3

Як правило, державна регіональна політика має справу з вирішенням проблем, пов'язаних зі значними територіальними відмінностями в рівнях економічного та соціального розвитку і добробуту населення, з економічним відродженням територій. Емпіричний досвід показує, що в різні періоди в країнах домінує одна зі складових регіональної політики: при економічному зростанні увага приділяється складовій вирівнювання, у кризовий період, навпаки, - стимулюванню територій із

значним "ланцюговим, шлейфовим" ефектом поширення потенціалу зростання. Проте всі ці складові завжди присутні.[13]

Слід також зауважити, що регіональні відмінності не обов'язково впливають на економічне зростання негативно. Фактично ці відмінності є в південній країні, і чим більша вона за територією, тим вірогідніша можливість виникнення диспропорцій у розвитку окремих її частин. Це стосується як розвинутих, так і слаборозвинутих країн. Водночас у більш розвинутих країнах відмінності на першому субнаціональному рівні менш виразні. На цьому рівні статистичні показники, за якими визначаються міжрегіональні відмінності, порівняно із середніми по державі відрізняються відносно незначною мірою. При зменшенні масштабів територіального порівняння диспропорції зростають. Тому, вже на районному рівні регіонального розподілу в подальшому і рівні окремих господарств, загальні показники ефективності коливаються в значній мірі.

Так, розглядаючи врожайність картоплі (табл.3.7) в розрізі адміністративних районів Запорізької області, можливо констатувати її значну розбіжність.

При цьому, найбільша варіація врожайності по районах між максимальним та мінімальним рівнем складає 12,5 рази у 2020 році. Це відхилення „умовлене” не тільки різними погодними умовами, але і низкою соціально-економічних факторів.

Не можна не погодитися з А. Золотарьовим, що управління господарськими структурами повинно здійснюватися з урахуванням науково обґрунтованої оцінки впливу різних факторів на показники ефективності використання ресурсів, уречевлених в активах цих підприємств. Визначення ключових факторів підвищення ефективності використання ресурсів дає змогу виявити основні напрями розвитку інвестиційної діяльності, а також побудувати адекватні прогнози змін показників ефективності використання ресурсів, які досягаються в результаті реалізації інвестиційних проектів на під-риємстві та регіональному рівні.[11]

Дуже актуальним є визначення методичного підходу до формування оптимальної регіональної інвестиційної політики у сільському господарстві.

На нашу думку, для того, щоб здійснювати державне регулювання регіонів в напрямку найбільш ефективного використання інвестицій, необхідно правильно виявити доцільність капіталовкладень. В економічній літературі пропонуються різні підходи. Має своє призначення і метод рейтингової оцінки. В основі цієї оцінки економічної діяльності підприємств полягає багатомірний порівняльний аналіз, заснований на методі евклідових відстаней , що дозволяє враховувати не тільки абсолютні величині показників кожного підприємства, але і ступінь їхньої близькості до показників підприємства чи регіону - еталону.

Застосування цього методу включає три етапи. На першому етапі вносяться вихідні дані ефективності використання ресурсів. Для нашого аналізу взяті показники ефективності використання земельних ресурсів (доход від рослинництва в розрахунку на гектар сільськогосподарських угідь), ефективності основних виробничих фондів (фондовіддача), показник ефективності трудових ресурсів (продуктивність праці) та загальний показник ефективні (рентабельність виробництва). У кожній графі показників визначається максимальний (еталонний показник), що приймається за одиницю (табл.3.8).

Таблиця 3.3- Показники ефективності та потенціальні можливості виробництва зернових культур в районах Запорізької області

Район	Доход від рослинництва на гектар с.-г. угідь,тис.грн.	Фондовіддача, грн. (a_2)	Продуктивність праці, тис.грн/чол (a_3)	Рентабельність виробництва, % (a_4)
Бердянський	392,3	0,301	18,1	30,6
Василівський	370,3	0,414	14,2	-7,4
Великобілозерський	369,2	0,346	15	5,2
Веселівський	553,0	0,458	19,2	16,5
Вільнянський	452,4	0,456	21,2	-5,3
Гуляйпільський	523,2	0,790	18,3	35,8
Запорізький	851,5	0,678	19,2	31,6
К.-Дніпровський	622,7	0,268	27,6	40
Куйбишевський	369,8	0,584	20	10,9
Мелітопольский	388,6	0,216	15	-1,3
Михайлівський	520,8	0,311	17,9	23,7
Новомиколаївський	494,9	0,320	15,5	12,4
Оріхівський	596,8	0,895	48,7	13,1
Пологівський	357,8	0,220	16,3	13
Приазовський	337,6	0,277	15,4	-3,2
Приморський	454,7	0,314	16,1	-1,3
Розівський	472,6	0,248	12,9	16
Токмацький	463,1	0,338	17	10,9
Чернігівський	304,1	0,331	14,4	3,4
Якимівський	279,5	0,196	11,3	9,3

Потім усі показники по графі (a_{ij}) діляться на еталонний показник (max a_{ij}). У результаті формується матриця стандартизованих коефіцієнтів (ху) і записується у таблицю 3.

Стандартизований коефіцієнт X_{ij} розраховується за формулою:

$$x_{ij} = \frac{a_{ij}}{\max a_{ij}} \qquad (3.1)$$

де a_{ij} - показник ефективності по кожній графі;

max a_{ij}-максимальне значення цього показника.

Таблиця 3.4-Матриця стандартизованих коефіцієнтів (X_{ij})

Район	X_1	X_2	X_3	X_4
Бердянський	0,461	0,337	0,372	0,855
Василівський	0,435	0,463	0,292	-0,207
Великобілозерський	0,434	0,387	0,308	0,145
Веселівський	0,649	0,512	0,394	0,461
Вільнянський	0,531	0,509	0,435	-0,148
Гуляйпільський	0,614	0,882	0,376	1,000
Запорізький	1,000	0,758	0,394	0,883
К.-Дніпровський	0,731	0,299	0,567	1,117
Куйбишевський	0,434	0,653	0,411	0,304
Мелітопольский	0,456	0,242	0,308	-0,036
Михайлівський	0,612	0,348	0,368	0,662
Новомиколаївський	0,581	0,357	0,318	0,346
Оріхівський	0,701	1,000	1,000	0,366
Пологівський	0,420	0,246	0,335	0,363
Приазовський	0,396	0,309	0,316	-0,089
Приморський	0,534	0,351	0,331	-0,036
Розівський	0,555	0,278	0,265	0,447
Токмацький	0,544	0,378	0,349	0,304
Чернігівський	0,357	0,370	0,296	0,095
Якимівський	0,328	0,219	0,232	0,260
Ваговий коефіцієнт	0,605	0,269	0,241	1,000

На другому етапі всі елементи матриці зводяться у квадрат з наступним множенням на ваговий коефіцієнт (К), що встановлюється у вигляді бальної оцінки значимості того чи іншого показника (абсолютного коефіцієнту парної кореляції) відносно базового. Після чого результати підсумовуються по рядках в окремий стовпчик (R_i) і формується таблиця 3.10

$$R_i = K_1 x_{1j}^2 + K_2 x_{2j}^2 + \ldots + K_n x_{nj}^2 \qquad (3.2)$$

де R_i -рейтинговий коефіцієнт району;

X_i -стандартизований коефіцієнт;

K_i -ваговий коефіцєнт.

Таблиця 3.5-Результати порівняльної рейтингової оцінки

Район	X_1	X_2	X_3	X_4	R_i
Бердянський	0,128	0,031	0,033	0,731	0,923
Василівський	0,114	0,058	0,020	0,043	0,235
Великобілозірський	0,114	0,040	0,023	0,021	0,198
Веселівський	0,255	0,071	0,037	0,212	0,576
Вільнянський	0,171	0,070	0,046	0,022	0,308
Гуляйпільський	0,228	0,209	0,034	1,000	1,472
Запорізький	0,605	0,154	0,037	0,779	1,576
К.-Дніпровський	0,324	0,024	0,077	1,248	1,673
Куйбишевський	0,114	0,115	0,041	0,093	0,362
Мелітопольский	0,126	0,016	0,023	0,001	0,166
Михайлівський	0,226	0,033	0,033	0,438	0,730
Новомиколаївський	0,204	0,034	0,024	0,120	0,383
Оріхівський	0,297	0,269	0,241	0,134	0,941
Пологівський	0,107	0,016	0,027	0,132	0,282
Приазовський	0,095	0,026	0,024	0,008	0,153
Приморський	0,173	0,033	0,026	0,001	0,233
Розівський	0,186	0,021	0,017	0,200	0,424
Токмацький	0,179	0,038	0,029	0,093	0,339
Чернігівський	0,077	0,037	0,021	0,009	0,144
Якимівський	0,065	0,013	0,013	0,067	0,159

На третьому етапі показники рейтингової оцінки (R_i) підсумовуються по районах та розраховується структурний коефіцієнт (t).

$$t = \frac{R_i}{\Sigma R_i}; \qquad (3.3)$$

Далі структурні коефіцієнти множаться на можливий по області, з боку держави, обсяг інвестицій та знаходиться оптимальна структура капіталовкладень по районах. У нашому прикладі, сума інвестицій, яку надавала держава області у 2003 році для розвитку зернового господарства складає 650 млн.грн. Розрахунки пріоритетного регіонального розподілу грошової допомоги розвитку зернового господарства Запорізької області наведені у таблиці 3.6.

Таблиця 3.6-Розподіл обсягу інвестицій між районам Запорізької області

Райони	R_i	Структурний коефіцієнт (t)	Фактичний обсяг інвестицій, тис.грн.	Розрахунковий обсяг інвестицій, тис.грн.	Відхилення обсягу інвестицій, тис.грн
Бердянський	0,923	0,082	3180	3691,2	-511,2
Василівський	0,235	0,021	1473	941,0	532,0
Великобілозерський	0,198	0,018	732,7	791,9	-59,2
Веселівський	0,576	0,051	1717,9	2302,6	-584,7
Вільнянський	0,308	0,027	1669,2	1232,3	436,9
Гуляйпільський	1,472	0,131	3482,7	5887,8	-2405,1
Запорізький	1,576	0,140	1906,1	6304,5	-4398,4
К.-Дніпровський	1,673	0,148	2834,7	6694,0	-3859,3
Куйбишевський	0,362	0,032	2559,2	1448,4	1110,8
Мелітопольский	0,166	0,015	4046,0	663,5	3382,5
Михайлівський	0,730	0,065	1271,3	2918,6	-1647,3
Новомиколаївський	0,383	0,034	1713,0	1532,3	180,7
Оріхівський	0,941	0,083	3354,0	3763,9	-409,9
Пологівський	0,282	0,025	3189,2	1127,8	2061,4
Приазовський	0,153	0,014	2422,0	611,6	1810,4
Приморський	0,233	0,021	2299,2	933,7	1365,5
Розівський	0,424	0,038	879,9	1695,1	-815,2
Токмацький	0,339	0,030	1817,7	1357,9	459,8
Чернічівський	0,144	0,013	1480,5	576,2	904,3
Якимівський	0,159	0,014	3080,5	634,1	2446,4
Усього	11,277	1,0000	45108,8	45108,8	-

Вищенаведений аналіз дозволяє оптимізувати інвестиційні потоки з урахуванням ресурсного потенціалу. При цьому, для кожної галузі проводиться відбір факторів та будуються аналогічні матриці. Розрахунки показують, що оптимальне регіональне розподілення державних коштів тільки в питаннях підтримки зернового господарства дозволило б у 2020 році додатково отримати по області понад 12,6 млн.

3.3 Шляхи покращення економічного становище України після воєнний період

Український уряд працює над створенням умов для залучення на внутрішньому ринку іноземних інвесторів. Це позитивно позначилося на потенційні покупці українських акцій [6]. Знецінення української гриня до долара, євро та інших валюти, що служили для залучення іноземних інвесторів в більшій мірі багатьох підприємств промислової галузі, такі як сільське господарство, переробна і текстильна промисловість, нафтохімія. В даний час велика кількість місць на українському ринку як і раніше є недооцінений.

Фактори, що сприяють припливу інвестицій, тобто фактори, які формують сприятливий інвестиційний клімат в Україні:

– великий потенціал місцевого ринку, безперечна перевага Україна сьогодні є її великим внутрішнім ринком, який враховується інвесторами в організацію, виробництво, споживач Але слід підкреслити, що ємність таких ринків може бути знижена через зниження купівельної спроможності українців;

- низький рівень конкуренції. Низька якість продукції та конкуренції з боку іноземних виробників, створюють умови для імпорту найбільш вигідної продукції;

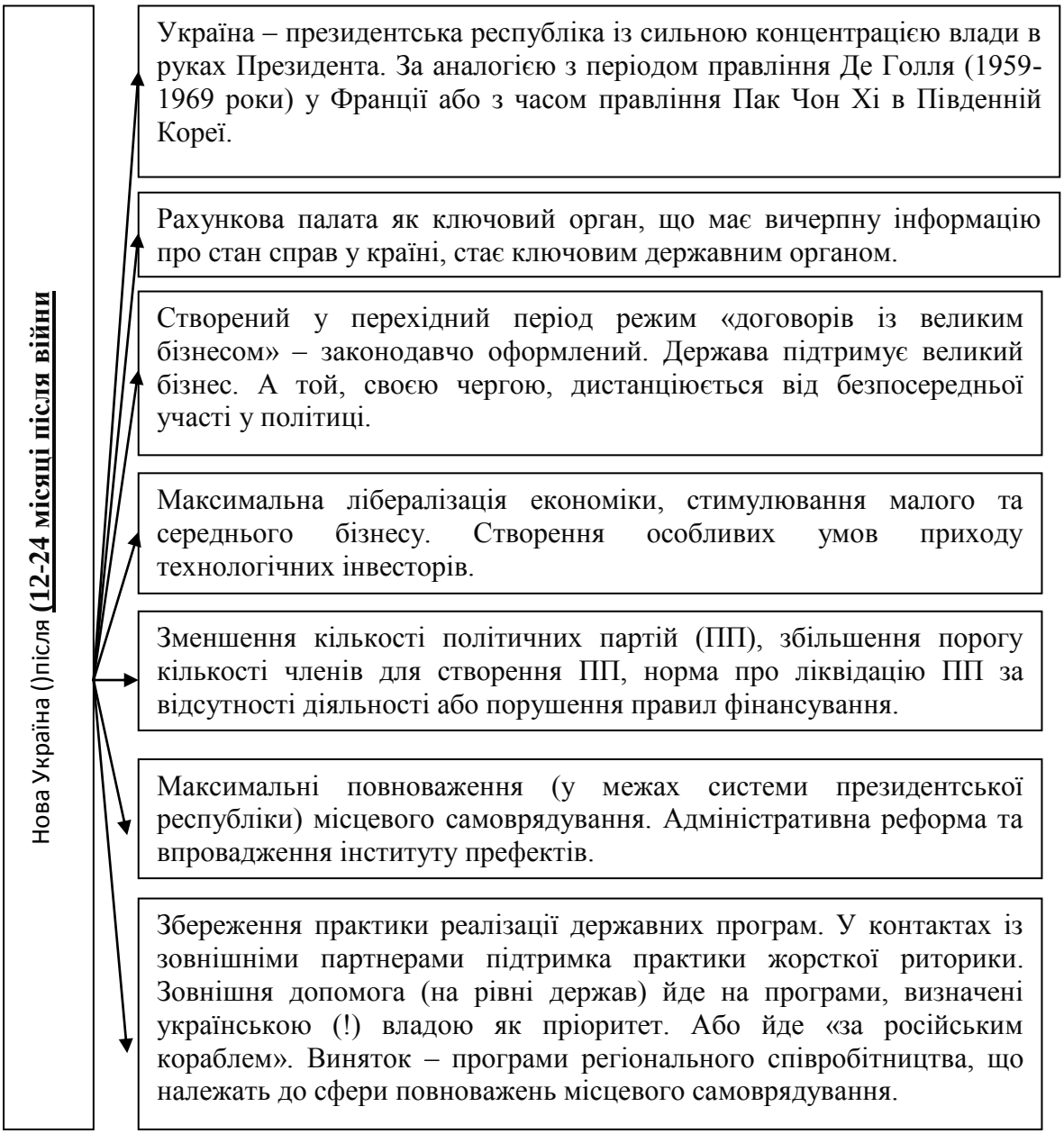

Рис. 3.2 – Шляхи розбудови та покращення економычного становища України

- прийнятна вартість робіт, перших предметів. Висока конкуренція на ринку праці допускає використання висококваліфікованих низькооплачуваний персонал.

- збільшення норми прибутку. Іноземні інвестори відходять від високого рівня норма прибутку на проекти, пов'язані з енергетикою та розвитком

інших природних ресурсів, про що свідчать партнерські угоди щодо розробки;

- ефективна державна підтримка. Важливий фактор становлення та формування інвестиційний клімат полягає в наданні гарантій для інвесторів. В сучасний стан економіки, відповідні можливості держави різко обмежений. Однак, враховуючи гостру відсутність довгострокових інвестицій джерела державної підтримки іноземних інвесторів не мають альтернативи.

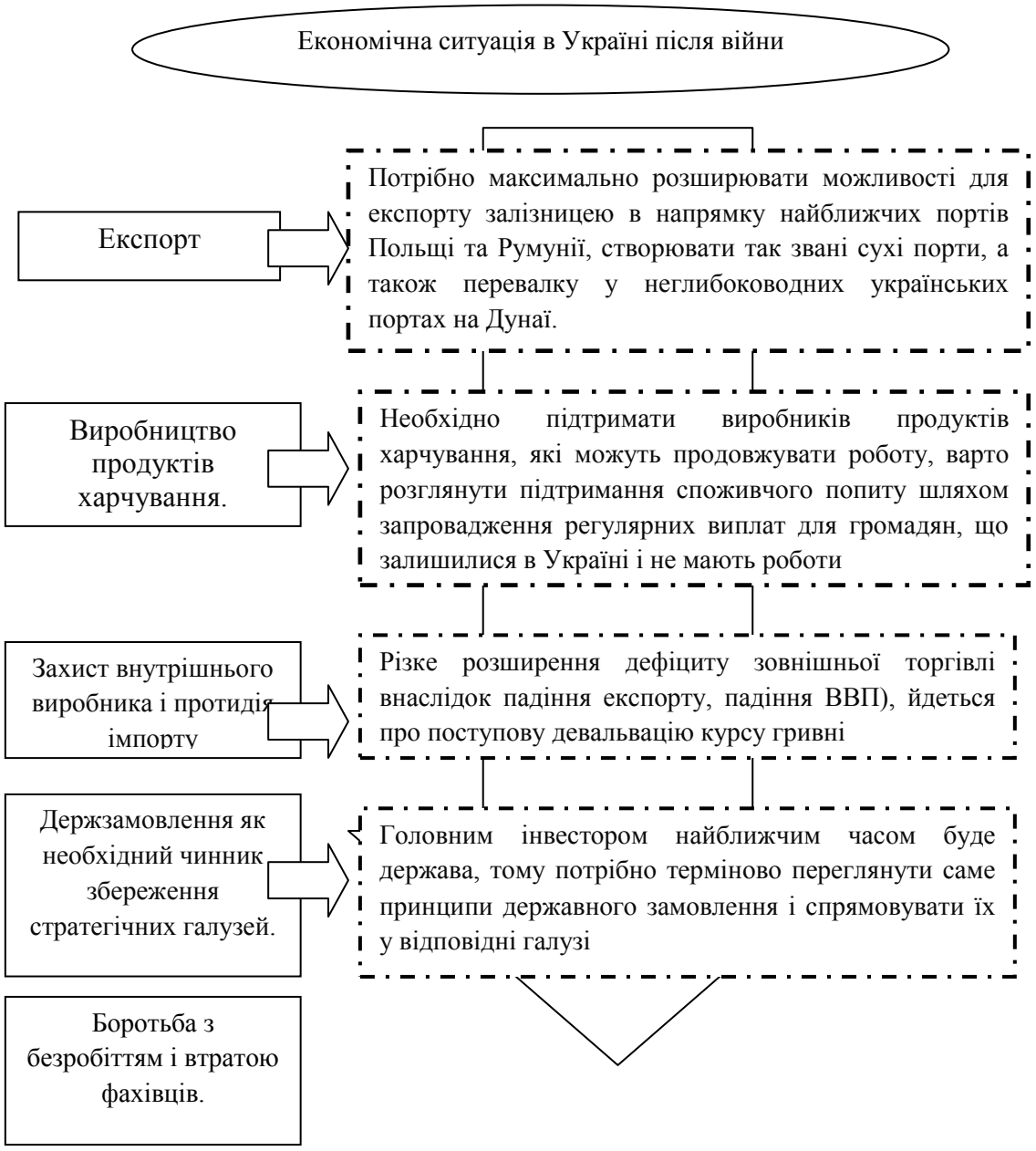

Рис. 3.3 – Економічна ситуація в Україні після війни

Однак активність українського ринку для іноземних інвесторів помітно поступається сумі негативних факторів, серед яких найважливішими є визнають соціальну та економічну нестабільність [5, с.11].

За різними оцінками, ВВП України у 2022 році зменшиться на 35-50%, будь-яка друга компанія може закритися. Відштовхуючись від цього, повинні розуміти, що в наступні роки ми будемо дотаційною державою, де держава сама буде основним інвестором протягом певного періоду часу. А наскільки ми вийдемо з кризи, залежатиме від пріоритетів, які розставить держава.

Основні напрямки, на яких має орієнтуватися держава:

До інших негативних факторів можна віднести:

– соціально-економічна нестабільність;

– загальна політична нестабільність;

– дуже високі податки;

– нинішня відсутність єдиної державної політики у сфері залучення іноземних інвестицій;

- нерозвиток системи безпеки іноземних інвестицій;

– податково-тарифна система з фіскальною орієнтацією;

– відсутність системи та інфраструктури, необхідної для бізнесу везти;

– низька ділова культура з боку укранського партнерів;

– корупція в державних структурах;

- організована злочинність.

Іноземні інвестори прагнуть інвестувати в українську економіку, вони також стикаються з проблемами в сфера вирішення господарських спорів у судовій системі, постійно зміна законодавства, а також недостатня реалізація прав майнові прав, а також права кредиторів. Експерти виділяють такі проблеми в українську економіці, як неефективність і неконкурентоспроможність, до яких, як правило, відносять надмірна монополізація, високі процентні ставки і дорогі кредити.

Формування державної політики щодо виведення ІХС в країні має бути обов'язковим включають в себе наступні напрямки:

– визнання ролі ПІІ як важливої конкурентної переваги для розвитку країни;

– системна політика державної підтримки іноземних інвестицій, у тому числі забезпечення сприятливих умов для інвесторів, що вкладають кошти в пріоритетні галузі економіки;

– зміщення фокусу з кількісних, фінансових аспектів ПІІ на якість.уг

– з урахуванням і використанням конкурентних стратегій ТНК, де основна мета має бути поєднання їх технологій, управління та контролю на світових ринках з українськими и товарами та інтелектуальні ресурси, високоосвічена робоча сила та науково-технічний пілотними розробками більш конкурентоспроможних на світовому ринку.

Сучасні форми національного регулювання іноземних інвестицій та стан світової економіки поки не дозволяють подолати негатив факторів інвестиційної активності України, відповідно, ні сприяють збільшенню припливу ПІІ. Іноземна інвестиційна діяльність країни залежить від ряду факторів, що визначаються

Можна виділити наступні критерії, які повинні враховувати політику залучення іноземних інвестицій кожної країни:

- режим і порядок ввезення і вивезення капіталу;

- наявність або відсутність податкових пільг і преференцій; наявність або відсутність пільг у національному митному режимі;

- наявність або відсутність обмежень щодо обсягу іноземних інвестицій в національні підприємства і можливий контроль над ними.

Необхідно удосконалити нормативно-правову базу у сфері іноземних інвестицій, орієнтуючись на схвалену заявку в міжнародна практика недискримінаційних принципів, заохочувальні заходи інвестиційна діяльність. За політикою імпортозаміщення це надзвичайно важливо створити максимально сприятливий режим для інвесторів, спрямувати свої інвестиції в медицину, освіту, науку, культуру, інновації і т.д.

Заохочення окремих видів діяльності, важливих для економіки України діяльність, включаючи імпорт нових технологій, підтримку малих і середніх іноземних компаній. Національне законодавство має адаптуватися до умови інвестиційних та міжнародних торговельних організацій та розширення практика багатосторонніх угод про гарантії та взаємний захист інвестицій.

Таким чином, для досягнення активних іноземних інвестицій в економіка. Україні необхідно активізувати притік та сприяння припливу ПІІ шляхом уточнення та модифікації існуючої інвестиційної політики та заходи щодо стимулювання іноземних інвестицій, такі як прямі іноземні інвестиції є ефективним засобом посилення конкуренції і зміцнення позицій країни в світовій економіці, що крім додаткового фінансування дає можливість перерахувати прогресивні технології у світовому просторі.

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

24 лютого 2022 року – це не лише нова, більш масштабна фаза українсько-російської війни, яка триває століттями, а й початок розпаду європейської цивілізації.

Масові вбивства, нелюдська жорстокість, мародерство, зруйновані міста, села, історичні пам'ятники та національна символіка, покалічені російськими загарбниками життя тисяч людей - ось трагедія кожного українця.

Україна зробила свій цивілізаційний вибір на користь демократії, перейшовши складний шлях, як це колись робили всі європейські країни. Незалежна Україна ніколи не брала участі у збройних конфліктах на інших територіях як агресор, а лише була захищена. Сьогодні вона захищає всю Європу, будучи єдиною країною у світі, яка добровільно відмовилася від ядерної зброї. Країна, яка відмовилася від основних гарантій безпеки, має сусіда, який живе в реаліях 20 століття і вважає нормальним погрожувати, порушувати, анексувати, руйнувати, вбивати.

Не зважаючи на незначне пожвавлення інвестиційної діяльності, інвестиційний клімат залишається несприятливим через політичну та економічну нестабільність, криміногенну ситуацію в державі, недосконалу податкову систему, відсутність належних гарантій інвесторам, корупцію, низький рівень використання новітніх технологій та конкурентоспроможності вітчизняних товарів, який відвертає увагу іноземних інвесторів і значно перевищує значимість багатих природних ресурсів, науково-технологічного потенціалу, кваліфікованої і відносно дешевої робочої сили та інших факторів в очах іноземних інвесторів, які перш за все керуються власними інтересами і ставлять собі за мету отримати максимальний прибуток. Тому Україна має зробити все можливе для того,

щоб покращити своє загальне становище і зайняти гідне місце розвиненої європейської держави на ряду з провідними країнами світу.

Основним завданням регулювання інвестиційної діяльності має стати:

— створення сприятливого інвестиційного середовища шляхом стимулювання національних інвесторів здійснювати інвестиції;

— концентрація грошових потоків на пріоритетних напрямах розвитку економіки; акумуляція достатнього обсягу фінансових ресурсів у провідних банках країни;

— забезпечення доступності кредитів для позичальників шляхом зниження їх вартості; забезпечення пріоритетного виділення кредитних ресурсів на пільгових умовах рефінансування банкам, які кредитують високоефективні інвестиційні проекти тощо.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Гвоздю С. Ю. Аналіз основних чинників активізації основної діяльності підприємства. *Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць.* Львів : РВВ НЛТУ України, 2019. Вип. 19.11. С. 268–274.

2. Матвієнко П. Економіці України – інноваційно-інвестиційну модель Обрій-Піб. 2017. № 41(252), 20 – 26 жовтня. Офіційний сайт газети АКБ Промінвестбанк. URL: http://www.obriy.pib.com.ua/2005/41_05/ (дата звернення: 20.11.2022).

3. Бабенко В. А. Інвестиційний чинник інноваційного розвитку агропромислового виробництва *Аграрний вісник Причорномор'я. Економічні науки : зб. наукових праць*. 2019. Вип. № 49. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/avpch/En/2009_49/Babenko%20V.A.pdf (дата звернення: 20.11.2022).

4. Закон України № 1560-XII від 18.09.1991 р. Про інвестиційну діяльність [Електронний ресурс] / Верховна Рада України: офіційний веб-сайт : URL: http://zakon.rada.gov.ua. (дата звернення: 20.11.2022).

5. Закон України № 40-IV від 04.07.2002 р. Про інноваційну діяльність [Електронний ресурс] / Верховна Рада України: офіційний веб-сайт : [веб-сайт]. URL: http://zakon.rada.gov.ua. (дата звернення: 20.11.2022).

6. Тридід О. М. Розвиток інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2019. № 1(10)2019. Частина 2. С. 121–125.

7. Промоцька К. В. Інноваційно-інвестиційна діяльність промислових підприємств України *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності :зб. наукових праць*. 2018. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Tpaeiv/2018/38.pdf (дата звернення: 20.11.2022).

8. Поддєрьогін А. М. Інновації та їх фінансове забезпечення в харчовій промисловості України. *Фінанси України*. 2019. № 11. С. 94–100.

9. Яценко О. В. Напрямки розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету*. 2018. № 21. Ч. 2. С. 192–197.

10. Касич А. О. Науково-методологічні засади розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра. екон. наук : спец. 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством». Київ, 2019. 36 с. URL: http://www.nbuv.gov.ua/ard/2009/09kaoidu.zip. (дата звернення: 20.11.2022).

11. Інноваційна стратегія українських реформ / [Гальчинський А. С., Геєць В. М., Кінах А. К., Семиноженко В. П.]. Київ : Знання України, 2020. 336 с.

12. Гаман М. В. До проблем термінології в законодавстві про інновації. *Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. Університетські наукові запис*ки. 2020. № 3-4. С. 323–326.

13. Закон України № 991-XIV від 16.07.1999 р. Про внесення змін до деяких Законів України щодо спеціального режиму інвестиційної та інноваційної діяльності технологічних парків // Відомості Верховної Ради України. 2004. № 32. Ст. 393.

14. Гречан А. П. Професійний підхід до організації інноваційної діяльності промислових підприємств. *Вчені записки Університету «Крок»*. 2018. № 18. С. 39-45.

15. Федулова І. В. Дослідження сучасного стану та тенденцій інноваційної активності підприємств харчової промисловості України *Економічний простір*. 2008. № 12/1. С. 146-154.

16. Денисенко М. П. Основи інвестиційної діяльності : підручник для студ. вузів. Київ : Алерта, 2013. 338 с.

17. Бубенко П. Т. Конспект лекцій з дисципліни «Інноваційний менеджмент»: (для студ. 5-6 курсів денної і заочної форм навчання спец. 7.050107 «Економіка підприємства») . Харьків : ХНАМГ, 2017. 75 с.

18. Антонюк Л. Л. Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізації : монографія / Антонюк Л. Л., Поручник А. М., Савчук В. С. Київ : Київський нац. економічний ун-т., 2013. 394 с.

19. Іжевський В. В. Економічна сутність інновацій та інноваційної діяльності підприємства *Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць*. Львів : РВВ НЛТУ України, 2010. Вип. 20. 3. С. 121–127.

20. Микитюк П.П. Інноваційна діяльність : [навч. посіб. для студ вищ. навч. закл.]. / П.П. Микитюк, Б.Б. Сенів. Київ : Центр учбової літератури, 2019. 392 с.

21. Федоренко В. Г. Інвестознавство : підруч. [3-тє вид., доп.]. Київ : МАУП, 2014. 480 с.

22. Закон «Про інноваційну діяльність» №40-IV від 04.07.2002 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2002. № 36. Ст. 266.

23. Інвестиційна діяльність підприємств. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/ (дата звернення: 20.11.2022).

24. Інноваційна діяльність підприємств. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/ (дата звернення: 20.11.2022).

25. Вітчизняні інноваційні підприємства діяльність підприємств. URL http://www.ukrstat.gov.ua/ (дата звернення: 20.11.2022).

26. Інвестиційна діяльність Запорізької області. URL: http://www.zoda.gov.ua/news/19578/inozemni-investitsiji-v-oblasti-za-pidsumkami--i-kvartalu-2013-roku.html (дата звернення: 20.11.2022).

27. Іноземні інвестиції в області за підсумками I кварталу 2020 року. URL: http://www.zoda.gov.ua/news/19578/inozemni-investitsiji-v-oblasti-za-pidsumkami--i-kvartalu-2012-roku.html (дата звернення: 20.11.2022).

28. Кондур О.С. Інноваційна політика в умовах трансформації підприємств. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону : зб. наук. пр.* Івано-Франківськ, 2019. Вип. V, Т. 1. С. 81-100.

29. Інноваційна трансформація промислового сектору економіки України та механізми її регулювання : монограф. / [Філіппова С.В., Волощук Л.О., Смоквіна Г.А. та ін.] ; під ред. Філіппової С.В. Одеса : ВМВ, 2019. 180 с.

30. Покропивний С.Ф. Економіка підприємства : підруч. / С.Ф. Покропивний. Київ : КНЕУ, 2013. 608 с.

31. Куценко П.Ф. Інвестиційний клімат в АПК: тенденції і напрямки поліпшення. *Економіка АПК*. 2021. № 10. С. 23-33.

32. Лук'яник М. М. Методичні підходи до визначення ефективності інвестицій в сільському господарстві. *Економіка АПК*. 2020. № 10. С. 110-113.

33. Крисанов Д.Ф. Методичні підходи рейтингової оцінки галузей агропродовольчого комплексу України. *Економіка АПК*. 2018. № 1. С. 99-104.

34. Будкін В. Основні етапи та регіональні особливості залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України. *Регіональна економіка*. 2011. № 2. С. 59-67.

35. Дацій Н.В. Формування інвестиційних ресурсів у регіоні Збірник наукових праць. Держава та регіони. Серія: економіка та підприємство. 2017. № 6. С. 85-89.

36. Портфельний аналіз. URL: http://www.econ.asu.ru/pdf/confYprConsult2/verchoshenskih.pdf (дата звернення: 15.10.2022).

37. Ковтун О.І. Стратегія підприємства: [підруч. для студ. вищ. навч. закл.] Львів: «Новий Світ» . 2018. 680 с.

38. Сутність та завдання портфельного аналізу. URL: http://buklib.net/books/36617/ (дата звернення: 15.10.2022).

39. Огірко І. В., Шульжик Ю. О. Інвестометрія та державне управління. *Економетрія: проблеми теорії і практики: Збірник наукових праць. Хмельницький інститут регіонального управління та права.* Хмельницький, 2020. С. 126-134.

40. Lamben Jean-Jacques Strategic Marketing. European Perspective [Text] Industrial Marketing Management. 2015. Vol. 24. P. 329–339.

41. Сутність аналізу портфеля бізнесів та його основні етапи: URL http://studopedia.com.ua/1_367430_sutnist-analizu-portfelya-biznesiv-ta-yogo-osnovni-etapi.html (дата звернення: 15.10.2022).

42. Minzberg G. Quinn JB, Goshall S Strategic Process. 2015. P. 537-539.

43. Товарний портфель. URL: http://jak.magey.com.ua/articles/tovarnij-portfel-ce-asortiment-produkcii-shho.html (дата звернення: 15.10.2022).

44. Старостіна А. О. Міжнародний імідж країни: сутність, фактори формування, рівні сприйняття. *Маркетинг в Україні.* 2018. №4. С. 61–67.

45. Управління конкурентоспроможністю підприємства. Київ : КНЕУ, 2018. 520 с.

46. Пан Л. В. Сучасні тенденції формування іміджу компаній в Україні *Экономика и управление*. 2020. №6. С. 46-52.

47. Михайлик Г. В. Конкурентні переваги та шляхи їх формування на машинобудівних підприємствах України *Актуальні проблеми економіки.* 2020. № 11. С. 130-136.